

VIEŠŪJŲ PIRKIMŲ SKAIDRUMAS KAIP ĮSTATYMŲ LEIDĖJĄ SAISTANTIS PRINCIPAS

Giedrė Lastauskienė

Vilniaus universiteto Teisės fakulteto
Viešosios teisės katedros docentė
Saulėtekio al. 9, I rūmai, LT-10222 Vilnius
Tel. (+370 5) 236 61 75
El. paštas: Giedre.Lastauskiene@tf.vu.lt

Rimantė Rudauskienė

Vilniaus universiteto Teisės fakulteto
Viešosios teisės katedros doktorantė
Saulėtekio al. 9, I rūmai, LT-10222 Vilnius
Tel. (+370 5) 236 61 75
El. paštas: rimante.rudauskiene@urm.lt

Straipsnyje¹ analizuojamas viešųjų pirkimų teisinis reguliavimas ir teismų praktika finansinės ir ekonominės krizės (2008–2013 m.) laikotarpiu, siekiant įvertinti, ar viešosios valdžios veiksmai, siekiant skaidresnių ir mažiau korumpuotų viešųjų pirkimų, atitiko atsakingo valdymo principo reikalavimus.

The article deals with the analysis of regulation of public procurement and judicial practice during the period of financial-economic crisis (2008–2013), in order to evaluate the compliance of the actions of governments with the requirements of responsible governance, in the pursuit of more transparent, open and less corrupt public procurement.

Įvadas

Viešieji pirkimai – viena iš itin svarbių valstybės kontroliuojamų veiklos sričių. Šiuolaikinės valstybės, veikiančios demokratijos pagrindais, yra atsakingos ir atskaitingos visuomenei už tai, koku būdu yra išleidžiami viešieji finansai, prie kurių sukaupimo prisideda visi mokesčių mokėtojai. Viešaisiais pirkimais valstybė tiesiogiai veikia rinką, pati tapdama jos dalyve – per paslaugų (darbų, prekių) pirkimą. Taip pat reikia pažymėti, kad viešieji pirkimai yra pasiekę didžiulį mastą (pvz., Europos Sąjungoje viešieji pirkimai apima apie 16 procentų valstybių BVP), todėl šis segmentas daro didžiulį poveikį visam valstybės ūkiui.

Formuluodama viešųjų pirkimų vykdymo taisykles, viešojo valdžia gali jas kurti tokiu būdu, kad valstybės ūkis ir jo sankloda keistųsi tam tikra norima kryptimi – įmanoma įpareigoti perkančiąsias organizacijas siekti aplinkosauginių ar kitų socialiai reikšmingų tikslų². Dėl šių, taip pat dėl kitų ne-

¹ Mokslinis tyrimas finansuojamas Europos socialinio fondo lėšomis pagal visuotinės dotacijos priemonę.

² Pvz., pripažįstama, kad viešaisiais pirkimais nebėra siekiama tik ekonominių tikslų, o valstybės perkamoji galia yra naudojama ir socialiniams bei aplinkosaugos tikslams siekti (žr.: ARROWSMITH, S.; LINARELLI, J; WALLACE, D. Jr. *Regulating Public Procurement. National and International Perspectives*. Boston: Kluwer Law International, 2000, p. 13), viešieji pirkimai gali būti galingas teisinis instrumentas, teikiantis galimybių perkančiosioms organizacijoms siekti

išvardytų priedasčių, viešieji pirkimai visada laikomi itin reikšminga viešosios valdžios veikimo sritimi, svarbia visam valstybės ūkiui funkcionuoti. Kaip tik todėl viešojo valdžia, nustatydamą viešųjų pirkimų reguliavimo taisykles, privalo elgtis itin atsakingai – laikytis visų gero (atsakingo) valdymo principo reikalavimų³. Ypač tais atvejais, kai veikiama ekstraordinarinėmis sąlygomis – būtent tokias sąlygas sukuria finansinės ir ekonominės krizės. Temos aktualumą didina ir ta aplinkybė, kad viešųjų pirkimų sritis Lietuvoje tradiciškai yra vertinama kaip viena iš neskaidriausių ir labiausiai korumpuotų. Bene visos veikusios valdžios viešųjų pirkimų skaidrumo didinimą ir reguliavimo ydų taisymą laikė prioritetiniu uždaviniu. Ypač daug šioje srityje veikė Penkioliktoji Vyriausybė – jos veiklos laikotarpiu Lietuva pradėta minėti kaip elektroninių pirkimų geros praktikos pavyzdys Europos Sąjungoje⁴. Tačiau Šešioliktoji Vyriausybė savo veiklą vėl pradėjo nuo pareiškimo, kad būtina kuo skubiau reformuoti viešuosius pirkimus, o viešosiose diskusijose viešųjų pirkimų sritis ir toliau yra įvardijama kaip viena iš neskaidriausių valstybės reguliuojamų sričių. Tokia nenormali situacija leidžia daryti prielaidą, kad viešųjų pirkimų sričiai reguliuoti būdingos kažkokios fundamentalios, sisteminės ydos – kitaip neįmanoma paaiškinti, kodėl, nepaisant didžiulių valstybės pastangų, kiekviena Vyriausybė savo veiklą pradeda nuo pareiškimo apie būtinybę iš esmės pertvarkyti šią sritį. Kaip tik todėl būtina atlikti procesų, vykstančių viešųjų pirkimų srityje, analizę, siekiant ieškoti ne paviršinių, o giluminių tokio rezultato priežasčių, ir šiuo straipsniu siekiama prisidėti prie tokios diskusijos.

Straipsnio tyrimo objektas – viešųjų pirkimų teisinis reguliavimas ir teismų praktika finansinės ir ekonominės krizės (2008–2013 m.) laikotarpiu. Straipsnio tikslas – įvertinti, koks buvo įstatymų leidėjo požiūris į skaidrumą kaip viešųjų pirkimų principą, nustatyti, ar įstatymų leidėjo politika šioje srityje buvo racionali ir ar įstatymų leidėjo veiksmai atitiko gero (atsakingo) valdymo principo reikalavimus.

Tyrimo metu buvo taikyti įprasti tokio pobūdžio tyrimams metodai: sisteminis, lyginamasis, indukcinis, dedukcinis, kalbinis, dokumentų analizės.

Viešųjų pirkimų institutas tyrėjams yra įdomus. Iš užsienio teisės mokslininkų išskirtini S. Arrowsmith, C. Bovis, R. Caranta, C. McCrudden, K. Thai moksliniai darbai⁵. Iš Lietuvos tyrėjų paminėtinos D. Soloveičiko, K. Šimansko, Z. Gineitienės, K. Vengrausko, K. Šerpyčio, V. Šakalio pastarųjų metų publikacijos⁶. Pažymėtina, kad Lietuvoje daugiau dėmesio yra skiriama praktinio pritaikomumo studi-

---

aplinkosaugos, socialinių tikslų (žr.: MEDINA-ARNAIZ, T. Integrating Gender Equality in Public Procurement: Spanish Case. *Journal of Public Procurement*, Volume 10, Issue 4, Winter 2010, p. 543).

³ Gero (atsakingo) valdymo principas – tai gan neseniai apibrėžtas konstitucinio lygmens principas, kuriuo išreiškiami esminiai reikalavimai viešajai valdžiai, jai priimant ir įgyvendinant valdinius sprendimus.

⁴ Viešųjų pirkimų tarnyba. *2013 metų elektroninių viešųjų pirkimų pažangos ataskaita* [interaktyvus. Žiūrėta 2015 m. sausio 22 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.vpt.lt/vpt/uploaded/2013/vp/Pazangos_araskaita_EPP2013.pdf>.

⁵ Pvz., ARROWSMITH, S.; LINARELLI, J.; WALLACE, D. Jr. *Regulating Public Procurement. National and International Perspectives*. Boston: Kluwer Law International, 2000; ARROWSMITH, S.; KUNZLIK, P. (eds.) *Social and Environmental Policies in EC Procurement Law: New Directives and New Directions*. Cambridge: Cambridge University Press, 2009; ARROWSMITH, S.; TRYBUS, M. (eds.) *Public Procurement: The Continuing Revolution*. New York: Kluwer International Law, 2003; BOVIS, C. *Public Procurement in the European Union*. Palgrave Macmillan, 2005; BOVIS, C. *EC Public Procurement: Case Law and Regulation*. Oxford: Oxford University Press, 2006; BOVIS, C. *EU Public Procurement Law*. Edward Elgar Publishing Limited, 2012; MCCRUDDEN, C. Corporate social responsibility and public procurement. *University of Oxford Faculty of Law Legal Studies Research Paper Series*. Working Paper No 9/2006; THAI, K. V. Public Procurement Re-examined. *Journal of Public Procurement*, Volume 1, Issue 1, 2001, p. 9–50 ir kt. moksliniai darbai.

⁶ Pvz., SOLOVEIČIKAS, D. Viešųjų pirkimų principai: jų taikymas remiantis Europos Teisingumo Teismo ir Lietuvos teismų praktika. *Justitia*, 2008, nr. 3(69); SOLOVEIČIKAS, D.; ŠIMANSKIS, K. Viešojo pirkimo sutarties negaliojimas pagal Europos Sąjungos ir Lietuvos teisę. *Teisė*, 2012, t. 83, p. 98–117; SOLOVEIČIKAS, D. Viešųjų pirkimų teisės tikslai ir jų įgyvendinimas. *Teisė*, 2014, t. 91, p. 42–63; ŠERPYTIS, K. *Viešųjų pirkimų centralizavimo finansinės naudos valstybei vertinimas (Lietuvos atvejo tyrimas)*: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, ekonomika (04S). Vilnius: Vilniaus universitetas, 2011; ŠERPYTIS, K.; VENGRAUSKAS, V.; GINEITIENĖ, Z. Model for the Evaluation of Finan-

joms ir tyrimams⁷, tačiau tokios studijos dažniausiai reiškia paviršinį tyrimą, negalintį sukurti bendros metodologijos situacijai įvertinti. Galima daryti išvargą, kad būtent mokslinių tyrimų stoka tapo viena iš priežasčių, dėl kurių viešieji pirkimai išlieka itin daug kritikos sulaukiančia valstybės ūkio valdymo sritimi. Taip pat pažymėtina, kad iki šiol Lietuvoje nebuvo atlikta tyrimų, kurie vertintų viešosios valdžios veiksmų viešųjų pirkimų srityje tinkamumą (atsakingumą), – o būtent tai siekiama padaryti šiame straipsnyje.

Darbą sudaro šios struktūrinės dalys: pirmoje dalyje apibrėžiamas viešumo kaip viešųjų pirkimų principo turinys ir santykis su kitomis kategorijomis; antroje dalyje trumpai aptariami pagrindiniai pokyčiai, įvykdyti viešųjų pirkimų teisinio reguliavimo srityje (išskiriant iš jų tuos, kurie labiausiai susiję su viešumo ir skaidrumo principų reikalavimais); trečiojoje dalyje atliekamas reguliavimo pokyčių vertinimas remiantis atsakingo valdymo principu.

1. Viešumas ir skaidrumas kaip viešųjų pirkimų organizavimo principai

Sąvokoje „viešieji pirkimai“ neatsitiktinai pavartotas terminas „viešas“ – pirkimus vykdo viešas asmuo, o už įsigyjamas prekes (darbus, paslaugas) mokama iš viešųjų finansų (arba moka asmuo, kurio bent dalį pajamų sudaro iš valstybės biudžeto gautos lėšos). Tokia šių pirkimų specifika leidžia daryti prielaidą, kad šis procesas yra (turėtų būti) išskirtinai atviras, skaidrus – kad visiems, kas turi suinteresuotumą, būtų viešai prieinama informacija apie viešųjų pirkimų proceso eigą ir rezultatus. Toks aiškiness dera ir su kita sąvokų „viešas“, „skaidrus“ reikšmėmis⁸. Viešųjų pirkimų įstatymo 3 straipsnio 1 dalyje nurodyta: *perkančioji organizacija užtikrina, kad atliekant pirkimo procedūras ir nustatant laimėtoją būtų laikomasi lygiateisiškumo, nediskriminavimo, abipusio pripažinimo, proporcingumo ir skaidrumo principų*. Remiantis teisės principo esme, galima teigti, kad išvardytos fundamentalios teisinės nuostatos nulemia (privalo nulemti) visą šios srities teisinį reguliavimą ir teismų praktiką.

Viešųjų pirkimų principai yra glaudžiai susiję su kita vertybine kategorija – viešųjų pirkimų tikslais. Viešųjų pirkimų įstatyme tiesiogiai įvardijamas vienas viešųjų pirkimų tikslas – įsigyti reikalingas prekes, paslaugas, darbus, racionaliai naudojant tam skirtas lėšas. Susipažinus su teismų praktika viešųjų pirkimų bylose, galime pažymėti, kad teismai (tikrai pagrįstai) atskiria viešųjų pirkimų tikslą nuo Viešųjų pirkimų įstatymo tikslų. Viešųjų pirkimų tikslas teismų sprendimuose įprastai apibrėžiamas, pakartojant įstatyme suformuluotąjį. Greta nurodomi Viešųjų pirkimų įstatymo tikslai, paaiškinant, kad jais siekiama užtikrinti racionalų valstybės biudžeto lėšų naudojimą, kokybišką prekių ir paslaugų, reikalingų užtikrinti valstybės ir savivaldybių darnią ir tinkamą veiklą, gavimą, skatinti konkurenciją ir rinkos plėtrą, garantuoti lygiateisiškumo, nediskriminavimo ir skaidrumo principus, įgyvendinti priemones, atsižvelgiant į Nacionalinės kovos su korupcija programos tikslus ir uždavinius. Teismai, kva-

---

cial Impact of Centralisation in Public Procurement. *Ekonomika. Mokslo darbai*, 2011, nr. 90 (3), p. 104–119; ŠERPYTIS, K.; GINEITENĖ, Z. Konkurencijos ir pirkimo apimties poveikis kainai viešųjų pirkimų konkursuose. *Socialinių mokslų studijos*, 2011, nr. 3(2), p. 473–485; GINEITENĖ, Z.; ŠERPYTIS, K.; ŠAKALIS, V. Viešųjų pirkimų organizavimo ypatumai sveikatos apsaugos sistemoje. *Socialinių mokslų studijos*, 2012, nr. 4(4), p. 1487–1502.

⁷ P vz., Europos Komisijos užsakytu atliktas tyrimas – PWC; LONDON ECONOMICS ir ECORYS. Public procurement in Europe. Cost and effectiveness: a study on procurement regulation, 2011 [interaktyvus. Žiūrėta 2015 m. kovo 25 d.]. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/internal_market/publicprocurement/docs/modernising_rules/cost-effectiveness_en.pdf>. Lietuvos mastu Ūkio ministerijos užsakytu D. Soloveičiko ir kitų autorių 2007 m. atliktas tyrimas, kuriame pateikiama Lietuvos viešųjų pirkimų sistemos tobulinimo ir plėtros strategija. AVIŽA, S.; RUMŠIENĖ, G.; SOLOVEIČIKAS, D. *Lietuvos viešųjų pirkimų sistemos tobulinimo ir plėtros strategija*: studija, 2007 m. [interaktyvus. Žiūrėta 2015 m. kovo 25 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.ukmin.lt/web/lt/viesuju_pirkimu_politika/vp_analizes_tyrimai_studijos>.

⁸ Straipsnyje kaip sąvokos „skaidrumas“ sinonimas bus vartojama sąvoka „viešumas“, laikant, kad tai itin susijusios, viena kitą papildančios ir viena be kitos negalinčios funkcionuoti kategorijos.

lifikuodami teisinę situaciją, yra linkę remtis Viešojo pirkimo įstatymo tikslų analize, nustatinėdami, ar buvo laikomasi viešųjų pirkimų tikslo (ir ar nebuvo padaryta viešųjų pirkimų nuostatų pažeidimo)⁹. Matome, kad teismo įvardyti Viešųjų pirkimų įstatymo tikslai tam tikrais atvejais pagal kalbinę išraišką yra tapatūs kategorijoms, kurios Viešųjų pirkimų įstatyme įvardytos kaip viešųjų pirkimų principai. Taip pat pastebima tendencija, kad tyrėjai, analizuojantys viešuosius pirkimus, yra linkę plačiai interpretuoti viešųjų pirkimų tikslų sąvoką, pasisakant, kad viešųjų pirkimų tikslais laikoma sąžiningumas, interesų konfliktų ir korupcijos prevencija, lygiateisiškumas ir pan.¹⁰ Apskritai panašu, šios sąvokos vartojamos gan laisvai, o tai gali lemti tam tikrą doktrininį „nesusikalbėjimą“¹¹.

Siekiant atskleisti skaidrumo kaip viešųjų pirkimų principo turinį, reikia identifikuoti, kokio tikslo siekiama šiuo principu (kokias vertybes siekiama apginti) ir kokios yra šio principo raiškos formos. Pagal Europos Sąjungos Teisingumo Teismo argumentus, pagrindinis skaidrumo principo tikslas yra užtikrinti, kad iš perkančiosios organizacijos nebūtų favoritizmo rizikos ir savavališkumo¹², tačiau tokia apibrėžtis tikrai nėra pakankama. Užtikrinti viešųjų pirkimų skaidrumą – šis reikalavimas nėra ir negali būti savitiksliis. Skaidrumas kaip imperatyvas turi veikti visais viešųjų pirkimų lygmenimis tam, kad būtų užtikrintas kitų viešųjų pirkimų principų, tokių kaip antai tiekėjų lygiateisiškumas ir nediskriminavimas, jų galimybė sąžiningai konkuruoti dėl geriausio pasiūlymo pateikimo, įgyvendinimas. Skaidrumo principo laikymasis taip pat yra svarbus dėl to, kad teisinė patikra (tiek *ex post facto*, tiek *ex ante*) yra įmanoma tik skaidriai organizuotose viešųjų pirkimų procedūrose. Būtent skaidrumo principas tampa būtina sąlyga, kuriant viešųjų pirkimų teisėtumo kontrolės sistemą.

Viešųjų pirkimų teisinis reglamentavimas turi užtikrinti tokio masto skaidrumą, kurio pakaktų tiekėjams veiksmingai konkuruoti tarpusavyje, ginti pažeistas teises, sudaryti kliūtis korupcijos reiškiniams, o suinteresuotai visuomenei garantuotų teisę gauti informaciją. Iš karto norėtume formuluoti teiginį, kuris yra svarbus visai straipsnyje pateikiamai analizei, – skaidrumo principo įgyvendinimas verčia įstatymų leidėją didinti reikalavimų perkančiosioms organizacijoms skaičių, tokiu būdu sukuriama papildoma administracinę našta. Nėra kitokio būdo pasiekti maksimalų procesų skaidrumą – įsigiuriamas teisinio reguliavimo režimas, palankesnis (paprastesnis, ekonomiškėsnis, lankstesnis) perkančiosioms organizacijoms, o ne tiekėjams, skaidrumo principas neabejotinai nukentės. Skaidrumo principas labiausiai aktualus tiekėjams, siekiantiems sąžiningos kovos viešuosiuose pirkimuose, o perkančiosioms organizacijoms skaidrumo didinimas visada reiškia papildomus apsunkinimus, kurie viešųjų pirkimų procesą paverčia ilgesnių ir sudėtingesnių procedūrų rinkiniu, o dažnai perkančiosioms organizacijoms sukuria ir papildomų išlaidų. Todėl skaidrumo reikalavimas turi būti įgyvendintas itin apdairiai, parenkant proporcingas priemones ir nesukuriant aštrios konfrontacijos su kitais principais. Krizės laikotarpiu viešojo valdžia privalėjo elgtis itin atsakingai, nes bet kokie ydingi

⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2008 m. balandžio 8 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Observis“ v. Kauno miesto savivaldybė, Nr. 3K-3-222/2008, kat. 45.4.

¹⁰ SOLOVEIČIKAS, D. Viešųjų pirkimų teisės tikslai ir jų įgyvendinimas. *Teisė*, 2014, t. 91, p. 42–63.

¹¹ Šiame straipsnyje nėra siekiama atlikti viešųjų pirkimų tikslų analizės. Tačiau reikia pažymėti, kad mokslinėje literatūroje viešųjų pirkimų tikslais dažnai įvardijami rezultatai, kurie labiau laikytini viešojo pirkimo principais arba tikslo pasiekimo priemonėmis (uždaviniais, konkretinančiais tikslą ir sukuriančiais prielaidas užsibrėžtam tikslui pasiekti). Pagrindinis viešųjų pirkimų tikslas – tai reikalingų produktų įsigijimas, lėšas panaudojant pačiu racionaliausiu būdu. Tam tikrais vystymosi etapais valstybė viešaisiais pirkimais gali siekti ir kitų tikslų, pvz., skatinti aplinkosaugos, efektyvaus energijos vartojimo reikalavimus, socialiai reikšmingus ar kitokius ypatingais požymiais pasižyminčius pirkimus. Tačiau abejotina, ar viešųjų pirkimų tikslais turėtume įvardyti *lygiateisiškumą, nediskriminavimą, proporcingumą ir skaidrumą, nes tai viešųjų pirkimų principai, įvardijantys perkančiosioms organizacijoms privalomo elgesio modelius ir atskaitos taškus viešųjų pirkimų teisėtumą tikrinančioms institucijoms (pvz., Viešųjų pirkimų tarnybai ar teismui) – o mokslinėje literatūroje toks požiūris aptinkamas.*

¹² Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2004 m. balandžio 29 d. sprendimas byloje Komisija prieš CAS Succhi di Frutta C-496/99 P, Rink. 2004, p. I-3801.

sprendimai, ypač sprendimai, didinantys ūkio subjektų administracinę naštą ir išlaidas, sukelia papildomą įtampą, kuri krizės sąlygomis ir be papildomų dirgiklių būna pasiekusi itin aukštą lygį. Ar viešojo valdžia žinojo, ko siekia, ir ar taikė adekvačias ir proporcingas tikslų siekimo priemones – būtent tai bus siekiama nustatyti, analizuojant padarytus teisinio reguliavimo pokyčius.

2. Viešųjų pirkimų teisinio reguliavimo pokyčių tendencijos

Tiriamuoju laikotarpiu, siekiant viešųjų pirkimų skaidrinimo, buvo priimta daug Viešųjų pirkimų įstatymo ir su jo įgyvendinimu susijusių teisės aktų pakeitimų. Atrodo, per šį laikotarpį turėjo būti išstobulinta viešųjų pirkimų sistema, stabilizuotis nuolatine kaita pasižymintis teisinis reguliavimas ir nusistovėti teismų praktika. Tačiau, nepaisant viešų pareiškimų, kad viešųjų pirkimų tvarkos pažeidimų sumažėjo perpus¹³, panašu, kad skaidrumo problema išliko aktuali, reikalaujanti naujų sprendimo priemonių. Nacionalinės kovos su korupcija 2015–2025 metų programoje viešieji pirkimai ir toliau įvardijami kaip viena iš prioritetinių sričių, kurioje egzistuoja didžiausia korupcijos paplitimo galimybė¹⁴. Problema reikšminga ir Europos Sąjungos lygmeniu: siekiant modernizuoti viešųjų pirkimų taisykles, buvo priimtos naujos Europos Sąjungos direktyvos¹⁵, kad būtų padidintas viešųjų išlaidų efektyvumas, pasiekti kiti tikslai, tarp kurių – ir didesnio skaidrumo užtikrinimas.

Viešųjų pirkimų politiką Lietuvoje formuoja Ūkio ministerija pagal ūkio ministruui pavestą valdymo sritį¹⁶. Tiriamuoju laikotarpiu reikšmingos yra Keturioliktosios, Penkioliktosios ir Šešioliktosios Vyriausybių veiklos programų nuostatos¹⁷ ir jas įgyvendinantys rezultatai, kurių analizės pagrindu galima daryti išvadas, kokius siekius atitinkamose politikos srityse, susijusiose su viešaisiais pirkimais, kėlė Vyriausybė, kokias priemones numatė jiems įgyvendinti, kokių rezultatų buvo pasiekta, kiek jie atitiko keliamus tikslus, o kartu – ir atsakingo valdymo principą¹⁸.

Visos veikusios Vyriausybės, neatsižvelgiant į jų politinę orientaciją, viešųjų pirkimų sričiai kėlė panašius tikslus. Tiriamuoju laikotarpiu Viešųjų pirkimų įstatymas buvo keistas šešiolika kartų. Vertinant Keturioliktosios Vyriausybės įsipareigojimų įgyvendinimą, privalu prisiminti, kad 2005 m. gruodžio 22 d. buvo priimtas Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo pakeitimo įstatymas¹⁹, kuriuo

¹³ Lietuvos Respublikos Prezidentė. *2014-01-29 pranešimas spaudai „Viešųjų pirkimų pažeidimų sumažėjo dvigubai“* [interaktyvus. Žiūrėta 2015 m. kovo 22 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.lrp.lt/lt/spaudos-centras/pranesimai-spaudai/viesuju-pirkimu-pazeidimu-sumazejo-dvigubai/18599>>.

¹⁴ Lietuvos Respublikos nacionalinė kovos su korupcija 2015–2025 metų programa, patvirtinta Lietuvos Respublikos Seimo 2015 m. kovo 10 d. nutarimu Nr. XII-1537. *Teisės aktų registras*, 2015, nr. 2015-03856.

¹⁵ 2014 m. vasario 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2014/24/ES dėl viešųjų pirkimų, kuria panaikinama Direktyva 2004/18/EB. *Oficialus leidinys*, L 94/65, 2014; 2014 m. vasario 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2014/25/ES dėl subjektų, vykdančių veiklą vandens, energetikos, transporto ir pašto paslaugų sektoriuose, vykdomų pirkimų, kuria panaikinama Direktyva 2004/17/EB. *Oficialus leidinys*, L 94/243, 2014.

¹⁶ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2010 m. kovo 24 d. nutarimas Nr. 330 „Dėl ministrams pavedamų valdymo sričių“. *Valstybės žinios*, 2010, nr. 38-1784; Lietuvos Respublikos ūkio ministerijos nuostatai, patvirtinti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. liepos 23 d. nutarimu Nr. 921. *Valstybės žinios*, 1998, nr. 67-1957; 2010, nr. 125-6400.

¹⁷ Keturioliktoji Vyriausybė veikė nuo 2006-07-06 iki 2008-11-17; Penkioliktoji Vyriausybė veikė nuo 2008-12-09 iki 2012-12-13; Šešioliktoji Vyriausybė veikia nuo 2012-12-13.

¹⁸ Būtina įvertinti, kad viešųjų pirkimų teisinį reguliavimą lemia ne tik viešosios valdžios priimami sprendimai. Viešųjų pirkimų teisinio reguliavimo kryptį daro įtaką Europos Sąjungos teisė. Tarptautiniai viešieji pirkimai yra reguliuojami Europos Sąjungos lygmeniu, o supaprastintų (nacionalinių) pirkimų, kaip nedarančių įtakos Europos vidaus rinkai funkcionuoti, reguliavimas yra paliktas valstybių narių diskrecijai. Taip pat Vyriausybė savo sprendimus viešųjų pirkimų srityje privalėjo derinti su įvairiais strateginiais planavimo dokumentais (pvz., Valstybės pažangos strategija „Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“, patvirtinta Lietuvos Respublikos Seimo 2012 m. gegužės 15 d. nutarimu Nr. XI-2015, Ekonomikos skatinimo planu), turėjo įvertinti Verslo aplinkos gerinimo komisijos (Saulėtekio komisijos), verslo atstovų siūlymus.

¹⁹ Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo pakeitimo įstatymas. *Valstybės žinios*, 2006, nr. 4-102.

buvo įgyvendintos naujos Europos Sąjungos direktyvos²⁰. Įstatymo projekto aiškinamajame rašte nurodoma, kad naujomis įstatymo nuostatomis siekiama šalinti korupcijos apraiškas, sustiprinti viešųjų pirkimų kontrolę ir viešumą, nustatyti lankstesnes ir efektyvesnes viešųjų pirkimų procedūras²¹. Iš karto galima pažymėti, kad korupcijai šalinti reikia visiškai kitokių, priešingų, reguliavimo priemonių negu lankstesnių procedūrų sukūrimas. Šios Vyriausybės veiklos laikotarpiu Viešųjų pirkimų įstatymas buvo keistas du kartus. Keturioliktosios Vyriausybės 2006–2008 metų veiklos programoje kaip vienas iš pirmųjų darbų nurodytas viešųjų pirkimų praktikos tobulinimas²². Ekonomikos ir verslo politikos srityje Vyriausybė buvo įsipareigojusi tobulinti Viešųjų pirkimų įstatymą, griežtinti viešųjų pirkimų organizavimo tvarką ir didinti viešumą²³.

Penkioliktoji Vyriausybė deklaravo, kad savo veiklą pradeda didelių darbų ir didelių iššūkių išvairėse. Buvo nurodyta, kad būtina iš esmės pertvarkyti viešųjų pirkimų sistemą, todėl viešųjų pirkimų sričiai buvo iškelti maksimalaus centralizavimo, skaidrumo, efektyvumo, korupcijos, biurokratiškos procedūrų mažinimo reikalavimai²⁴. Šios Vyriausybės veiklos laikotarpiu buvo priimta Lietuvos viešųjų pirkimų sistemos tobulinimo ir plėtos 2009–2013 metų strategija, kurios tikslas – pasiekti, kad Lietuvos viešųjų pirkimų sistema veiktų skaidriai ir efektyviai ir leistų perkančiosioms organizacijoms mažiausiomis sąnaudomis įsigyti labiausiai jų poreikius atitinkančias prekes, paslaugas ar darbus²⁵ – ir vėl tai prieštarų tikslų (skaidrumo ir efektyvumo) derinys. Šios Vyriausybės darbo laikotarpis pasižymėjo itin didele viešųjų pirkimų teisinio reguliavimo kaita: Viešųjų pirkimų įstatymas buvo keistas dešimt kartų; net tris kartus buvo keisti tos pačios valdančiosios daugumos anksčiau priimti Viešųjų pirkimų įstatymo pakeitimo įstatymai (keisti dar neįsigalioję pakeitimų įstatymų straipsniai)²⁶. Visa tai sukūrė prielaidas specialiam produktui – tam tikri subjektai, dažniausiai – didelės advokatų kontoros, „išmetė“ į rinką daugybę mokymų viešųjų pirkimų srityje, kuriuos buvo priversti rinktis asmenys, nebesugebantys susigaudyti teisinių nuostatų kaitoje ir priversti investuoti lėšas į žinių gavimą²⁷.

²⁰ 2004 m. kovo 31 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2004/17/EB dėl viešųjų pirkimų tvarkos vandens, energetikos, transporto ir pašto paslaugų sektoriuose koordinavimo. *Oficialusis leidinys*, L 134/114, 2004; 2004 m. kovo 31 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2004/18/EB dėl darbų, prekių ir paslaugų viešojo pirkimo sutarčių sudarymo tvarkos koordinavimo. *Oficialusis leidinys*, L 134/114, 2004.

²¹ Lietuvos Respublikos ūkio ministerija. 2005 m. rugpjūčio 23 d. *Viešųjų pirkimų įstatymo pakeitimo įstatymo projekto aiškinamasis raštas Nr. XP-733* [interaktyvus. Žiūrėta 2015 m. vasario 2 d.]. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=260888>.

²² Panašu, kad viešųjų pirkimų praktikos tobulinimas reiškia visos viešųjų pirkimų sistemos tobulinimą ir neapsiriboja vien tik praktiniais aspektais.

²³ Keturioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2006–2008 metų programa, kuriai pritarta Lietuvos Respublikos Seimo 2006 m. liepos 18 d. nutarimu Nr. X-767. *Valstybės žinios*, 2006, nr. 80-3143.

²⁴ Penkioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės veiklos programa, kuriai pritarta Lietuvos Respublikos Seimo 2008 m. gruodžio 9 d. nutarimu Nr. XI-52. *Valstybės žinios*, 2008, nr. 146-5870.

²⁵ Lietuvos viešųjų pirkimų sistemos tobulinimo ir plėtos 2009–2013 metų plėtos strategija, patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. spalio 14 d. nutarimu Nr. 1332. *Valstybės žinios*, 2009, nr. 127-5496.

²⁶ Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo 2, 4, 7, 8, 10, 11, 16, 18, 19, 22, 23, 24, 27, 28, 30, 33, 39, 40, 43, 45, 49, 57, 62, 74, 85, 86, 89, 92 straipsnių pakeitimo ir papildymo, Įstatymo papildymo 15¹ straipsniu įstatymo 12 ir 32 straipsnių pakeitimo įstatymas. *Valstybės žinios*, 2010, nr. 25-1175; Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo 2, 4, 7, 8, 10, 11, 16, 18, 19, 22, 23, 24, 27, 28, 30, 33, 39, 40, 43, 45, 49, 57, 62, 74, 85, 86, 89, 92 straipsnių pakeitimo ir papildymo, Įstatymo papildymo 15¹ straipsniu įstatymo 12, 27, 32 straipsnių pakeitimo įstatymas. *Valstybės žinios*, 2010, nr. 158-8018; Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo 2, 6, 7, 8, 10, 13, 15, 18, 22, 23, 24, 31, 32, 39, 41, 54, 58, 78, 85, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97 straipsnių, V skyriaus pavadinimo ir priedo pakeitimo ir papildymo, įstatymo papildymo 21¹, 94¹, 95¹, 95² straipsniais ir 98, 99, 100 straipsnių pripažinimo netekusiais galios įstatymo 11 ir 38 straipsnių pakeitimo įstatymas. *Valstybės žinios*, 2010, nr. 158-8019.

²⁷ Netgi mokslinėje literatūroje pripažįstama, kad viešųjų pirkimų vykdymas yra itin sudėtinga funkcija, reikalaujanti tarpdisciplininių žinių ir įvairių kitų teisės šakų teisės normų taikymo. Žr.: THAI, K. V. Public Procurement Re-examined. *Journal of Public Procurement*, Volume 1, Issue 1, 2001, p. 34, 39 [interaktyvus. Žiūrėta 2015 m. kovo 23 d.]. Prieiga per internetą: <<http://ippa.org/jopp/download/vol1/Thai.pdf>>.

Atrodo, po tokių gausių reguliavimo pokyčių į valdžią atėjusiai Šešioliktajai Vyriausybei turėjo tekti išstbulinta, maksimaliai efektyvi ir skaidri viešųjų pirkimų sistema. Vis dėlto šios Vyriausybės programoje vėl reiškiamas siekis pertvarkyti viešųjų pirkimų sistemą taip, kad būtų garantuotas skaidrumas, iš esmės sumažėtų biurokratinė našta, būtų išnaudotos visos elektroninės erdvės ir centralizuotų pirkimų sistemos teikiamos galimybės, kad išskirtinis dėmesys būtų teikiamas viešųjų išlaidų efektyvumui²⁸. Viešųjų pirkimų proceso skaidrinimas toliau liko esminiu uždaviniu – tai turėtų reikšti, kad prieš tai taikytos skaidrumą didinančios priemonės buvo neveiksmingos.

Tiriamuoju laikotarpiu ypač išsiskiria mažos vertės pirkimų teisinis reguliavimas – jis buvo nestabiliausias, nenuosekliausias, pasižymėjo ypatinga pokyčių gausa. Šį teiginį iliustruotų tokie pavyzdžiai: įstatymų leidėjui nusprendus, kad sutarties sąlygos gali būti keičiamos gavus Viešųjų pirkimų tarnybos pritarimą²⁹ – vėliau mažos vertės pirkimų atveju tokio sutikimo buvo atsisakyta³⁰; nustatoma taisyklė, kad sutartys negali būti sudaromos per sutarties sudarymo atidėjimo terminą³¹ – vėliau mažos vertės pirkimų atveju tokio reikalavimo nebelineka³²; buvo patikslinta, kad atliekant mažos vertės pirkimus informacija neskelbiama perkančiosios organizacijos tinklalapyje ir leidinio „Valstybės žinios“ priede „Informaciniai pranešimai“³³ ir kad viešųjų pirkimų plano suvestinėje neprivaloma nurodyti informacijos apie mažos vertės pirkimus ir apie juos iš anksto skelbti³⁴. Siekiant nutraukti supaprastinto viešojo pirkimo procedūras, iš pradžių buvo nereikalaujama Viešųjų pirkimų tarnybos sutikimo³⁵, pasikui teisinis reguliavimas buvo keičiamas taip, kad Viešųjų pirkimų tarnybos sutikimas nereikalingas tik mažos vertės pirkimų atveju³⁶, galiausiai grįžtama prie pirminio reguliavimo³⁷. Analogiška situacija išskirtina ir dėl reikalavimo pagrįsti mažą pasiūlymo kainą – įstatymų leidėjui pripažinus, kad supaprastintų pirkimų atvejais toks pagrindimas yra privalomas³⁸, netrukus mažos vertės pirkimų atveju

²⁸ Šešioliktosios Vyriausybės 2012–2016 metų programa, kuriai pritarta Lietuvos Respublikos Seimo 2012 m. gruodžio 13 d. nutarimu Nr. XII-51. *Valstybės žinios*, 2012, nr. 149-7630.

²⁹ Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo 2, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 16, 17, 18, 19, 22, 23, 24, 27, 28, 30, 31, 33, 38, 39, 41, 51, 57, 58, 70, 72, 75, 79, 81, 93, 95, 98, 100 straipsnių, IV skyriaus, 1 ir 2 priedėlių ir priedo pakeitimo ir papildymo įstatymas. *Valstybės žinios*, 2008, nr. 81-3179.

³⁰ Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo 16, 18, 19, 85, 86, 90, 92 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymas. *Valstybės žinios*, 2012, nr. 82-4264.

³¹ Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo 2, 6, 7, 8, 10, 13, 15, 18, 22, 23, 24, 31, 32, 39, 41, 54, 58, 78, 85, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97 straipsnių, V skyriaus pavadinimo ir priedo pakeitimo ir papildymo, įstatymo papildymo 21¹, 94¹, 95¹, 95² straipsniais ir 98, 99, 100 straipsnių pripažinimo netekusiais galios įstatymas. *Valstybės žinios*, 2010, nr. 25-1174.

³² Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo 16, 18, 19, 85, 86, 90, 92 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymas.

³³ Tačiau Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo 2, 4, 6, 7, 8², 9, 10, 13, 18, 19, 22, 24, 28, 33, 35, 39, 40, 85, 86, 87, 90, 92 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymu, įsigaliojusiu nuo 2014 m. sausio 1 d., perkančiosios organizacijos buvo įpareigotos informaciją apie mažos vertės pirkimus skelbti savo tinklalapyje. *Valstybės žinios*, 2013, nr. 112-5575.

³⁴ Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo 16, 18, 19, 85, 86, 90, 92 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymas.

³⁵ Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo 2, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 16, 17, 18, 19, 22, 23, 24, 27, 28, 30, 31, 33, 38, 39, 41, 51, 57, 58, 70, 72, 75, 79, 81, 93, 95, 98, 100 straipsnių, IV skyriaus, 1 ir 2 priedėlių ir priedo pakeitimo ir papildymo įstatymas.

³⁶ Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo 7, 8, 10, 22, 24, 25, 56, 74 straipsnių pakeitimo ir papildymo ir įstatymo papildymo 8¹, 8² straipsniais įstatymas. *Valstybės žinios*, 2011, nr. 123-5813.

³⁷ Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo 2, 4, 6, 7, 8², 9, 10, 13, 18, 19, 22, 24, 28, 33, 35, 39, 40, 85, 86, 87, 90, 92 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymas. *Valstybės žinios*, 2013, nr. 112-5575.

³⁸ Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo 2, 4, 6, 8, 9, 10, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 27, 33, 37, 38, 40, 41, 56, 57, 71, 73, 81, 82, 83, 85, 86, 91, 92, 94, 95¹, 97 straipsnių, V skyriaus pavadinimo, 1, 2, 4 priedėlių ir priedo pakeitimo ir papildymo įstatymas. *Valstybės žinios*, 2011, nr. 2-36.

neįprastai mažos kainos pagrindimo privalomumo buvo atsisakyta³⁹. Iš įstatymų projektų aiškinamųjų raštų nėra įmanoma nustatyti priežasčių, nulėmusių tokią nenuoseklią įstatymų leidėjo poziciją ir jos dažną keitimą⁴⁰. Galima spręsti, kad tam tikri teisinio reguliavimo sprendimai buvo priimami apskritai nevertinant pasirenkamų teisinių priemonių veiksmingumo, efektyvumo, padarinių ir nesvarstant kitų teisinio reguliavimo alternatyvų.

Taigi matomas paradoksalus reiškinys: visos Vyriausybės pareiškimuose nurodė sieksiančios didesnio viešųjų pirkimų skaidrumo, viešumo; visos Vyriausybės teigė, kad jų veikimo laikotarpiu viešųjų pirkimų sistema buvo patobulinta, priimti sprendimai padidino šios srities skaidrumą. Tačiau kiekviena Vyriausybė darbą pradėdavo nuo pareiškimo, kad situacija esanti bloga ir kad skaidrumo užtikrinimo veiksmai pradėdami lyg ir nuo startinės pozicijos. Todėl išsamesnėms išvadoms pateikti yra būtina detalesnė atskirų viešojo pirkimo sričių analizė, pasirenkant, mūsų vertinimu, svarbiausius skaidrumo principus ir labiausiai reprezentuojančius pavyzdžius.

3. Reguliavimo pokyčių vertinimas skaidrumo principo stiprinimo aspektu

3.1. Viešųjų pirkimų perkėlimas į elektroninę erdvę

Elektroniniai viešieji pirkimai – tai priemonė, užtikrinanti viešųjų pirkimų proceso viešumą, mažinanti korupcijos galimybes⁴¹. Penkioliktajai Vyriausybei, užsibrėžusiai esmingai „išviešinti“ ir „išskaidrinti“ viešųjų pirkimų procedūras, elektroninės pirkimų sistemos organizavimas turėjo būti prioritetas. Tačiau valdančioji dauguma iš pradžių niekaip negalėjo apsispręsti dėl šio tikslo įgyvendinimo formų ir apimčių. Pirmiausiai buvo pasirinkta reguliavimo poįstatyminiais aktais forma, kuria Vyriausybei pavaldžios ir atskaitingos institucijos, įstaigos bei įmonės buvo įpareigos vykdėti elektroninius viešuosius pirkimus⁴². Tačiau toks įpareigojimas buvo sunkiai įgyvendinamas, nes pasirodė, kad Viešųjų pirkimų įstatyme nustatytas pirkimų procedūrų reglamentavimas nebuvo pritaikytas elektroniniams pirkimams vykdyti – teisinio reguliavimo modelis buvo pasirinktas neįvertinus jo įgyvendinimo galimybių. Turint galvoje, kad šiuo veiksmu taip pat buvo siekta parodyti geros praktikos pavyzdį ir kitoms perkančiosioms organizacijoms, kurioms tokia pirkimų vykdymo forma nebuvo privaloma, – galima šį bandymą laikyti dar didesne nesėkme. Neprašėjęs nė pusei metų, buvo pradėta eiti visai kitu keliu – atliktais Viešųjų pirkimų įstatymo pakeitimais visos perkančiosios organizacijos buvo įpareigos užtikrinti, kad Centrinės viešųjų pirkimų informacinės sistemos (toliau – CVP IS) priemonėmis atliekamų pirkimų vertė kiekvienais metais sudarytų ne mažiau kaip 50 procentų visų viešųjų pirkimų

³⁹ Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo 10, 33, 85, 92 ir 93 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymas. *Valstybės žinios*, 2011, nr. 85-4137.

⁴⁰ Paprastai apsiribojama paaiškinimais, kad keičiamu teisiniu reguliavimu siekiama patikslinti ir atitaisyti kai kurias Viešųjų pirkimų įstatymo nuostatas, siekiama geresnio viešųjų pirkimų reglamentavimo, didesnio aiškumo, techninio pobūdžio klaidų atitaisymo, kylančių sunkumų, su kuriais susiduria tiekėjai, dalyvaujanti viešuosiuose pirkimuose, pašalinimo.

⁴¹ Pripažįstama, kad elektroniniai viešieji pirkimai skatina konkurenciją, mažina viešųjų pirkimų organizavimo ir dalyvavimo juose kaštus, efektyvina procesą, padeda kovoti su korupcija, tiesiogiai lemia viešųjų pirkimų kokybę atvirumo ir informatyvumo požiūriu. Tačiau išskirtinos praktinės kliūtys, trukdančios tinkamai įgyvendinti šiuos tikslus: visuomenės nepasitikėjimas informacinės sistemos, kurioje vykdomos pirkimų procedūros, saugumu, patikimumu, nepakankamai užtikrinamas informacinės sistemos technologinis neutralumas, ribotas informacinės sistemos pasiekiamumas užsienio tiekėjams, taip pat nepakankamas suvokimas, kad viešųjų pirkimų perkėlimas į elektroninę erdvę nėra tik technologinis procesas, o reikalauja esmingo visos sistemos pertvarkymo. Žr. NICHOLAS, C. The use of electronic procurement as a way to achieve the goals of a procurement system [interaktyvus. Žiūrėta 2015 m. kovo 25 d.]. Prieiga per internetą: <<http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:4biICLEkXbYJ:siteresources.worldbank.org/INTECA/Resources/257896-1335553632562/UNCITRAL-READING-MAT-eGP-July-2010.doc+&cd=4&hl=lt&ct=clnk&gl=lt>>.

⁴² Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. kovo 18 d. nutarimas Nr. 196 „Dėl viešųjų pirkimų vykdymo naudojantis centrinės viešųjų pirkimų informacinės sistemos priemonėmis“. *Valstybės žinios*, 2009, nr. 34-1291.

vertės, taip pat įtvirtintos kitos nuostatos, sudarančios galimybę viešųjų pirkimų procedūras atlikti elektroninėmis priemonėmis ir daug skaidriau (pvz., nustatant elektronines viešųjų pirkimų atlikimo priemones – elektroninius pasiūlymus, pirkimo dokumentų teikimą elektroninėmis priemonėmis ir kt.)⁴³. Elektroninių pirkimų skaičius išaugo nuo 36 procentų 2009 metais iki 87 procentų 2013 metais⁴⁴. Viešųjų pirkimų tarnyba paskelbė, kad elektroninių pirkimų srityje Lietuva minima kaip viena iš geriausių šalių Europos Sąjungoje tiek dėl pasiektų rodiklių, tiek dėl CVP IS išvystymo⁴⁵. Viešųjų pirkimų sistemos tobulinimo ir plėtros 2009–2013 metų strategijoje buvo įtvirtinta siektina elektroninių pirkimų reikšmė – 70 procentų 2013 metais. Apie 64 procentus elektroninių pirkimų buvo atliekama jau 2010 metais⁴⁶, o strategijoje nustatyta siektina reikšmė viršyta jau metais⁴⁷. Reikia pažymėti, kad nors tiek Viešųjų pirkimų įstatyme, tiek strategijoje nustatyti siektini elektroninių viešųjų pirkimų rodikliai pasiekti daug anksčiau, nustatytas rodiklis nebuvo koreguojamas ir persvarstomas.

Viešųjų pirkimų perkėlimas į elektroninę erdvę ir elektroninių viešųjų pirkimų plėtra buvo, ko gero, sėkmingiausias Penkioliktosios Vyriausybės „projektas“, finansinės krizės laikotarpiu užtikrinęs racialesnį viešųjų lėšų naudojimą, taupymą, viešųjų pirkimų efektyvumą. Šie pokyčiai suinteresuotoje visuomenėje buvo sutikti palankiai – labiausiai dėl to, kad jie sumažino tiekėjų ir perkančiųjų organizacijų administracinę naštą, viešųjų pirkimų procesą padarė operatyvesnį, informatyvesnį, o pirkimų procedūras – trumpesnes. Elektroninių projektų įdiegimas ir plėtra laikytina ta priemone, kurioje skaidrumo principo reikalavimai, itin svarbūs asmenims, norintiems parduoti savo prekes (darbus ir paslaugas), dera su perkančiųjų organizacijų noru greitai ir be didelių apsunkinimų įsigyti norimus produktus ekonomiškiausiomis sąlygomis.

Elektroninių pirkimų organizavimas – tai sritis, kuriai išskirtinai svarbus tinkamo finansavimo užtikrinimas. Viešųjų pirkimų tarnyba yra pastebėjusi, kad teisės aktų keitimas, neskiriant papildomo finansavimo, nenustatant tokios teisės akto įsigaliojimo datos, per kurią būtų galima atlikti optimalius CVP IS pakeitimus, daro nesklaidų CVP IS veikimą⁴⁸. Susidūrus su techniniais sistemos veikimo nesklaidumais, gali kilti nepasitenkinimas elektroniniais pirkimais apskritai. Negalima visiškai atmesti įžvalgos, kad valstybė ne visada susitvarkė su savo įsipareigojimu užtikrinti tinkamą šių techninių sistemų funkcionavimą, tačiau šioje, itin nuo valstybės finansų priklausančioje srityje (o krizės laikotarpis ypač apsunkino galimybę generuoti viešuosius finansus), vis dėlto daugiau problemų sukėlė ne galimai nepakankamas finansavimas ar netinkamas techninių priemonių veikimas, bet pačių tiekėjų nerūpestingumas, neprofesionalumas, neatidumas – bent jau tokias išvadas buvo linkę daryti teismai, sprendę bylas, kuriose buvo kvestionuojamas techninių priemonių veikimo tinkamumas⁴⁹. Argumentai, kad CVP IS nėra pritaikyta tam tikrai plačiai prieinamai operacinei sistemai, diskriminuoja tiekė-

⁴³ Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo 2, 4, 7, 8, 10, 11, 16, 18, 19, 22, 23, 24, 27, 28, 30, 33, 39, 40, 43, 45, 49, 57, 62, 74, 85, 86, 89, 92 straipsnių pakeitimo ir papildymo, įstatymo papildymo 15¹ straipsniu įstatymas. *Valstybės žinios*, 2009, nr. 93-3986.

⁴⁴ Viešųjų pirkimų tarnyba. *2013 metų elektroninių viešųjų pirkimų pažangos ataskaita* <...>.

⁴⁵ Viešųjų pirkimų tarnyba. *2013 metų elektroninių viešųjų pirkimų pažangos ataskaita* <...>.

⁴⁶ Viešųjų pirkimų tarnyba. *2013 metų elektroninių viešųjų pirkimų pažangos ataskaita* <...>.

⁴⁷ 2011 m. buvo atlikta apie 75 procentus elektroninių viešųjų pirkimų. Žr. Viešųjų pirkimų tarnyba. *2013 metų elektroninių viešųjų pirkimų pažangos ataskaita* <...>.

⁴⁸ Viešųjų pirkimų tarnyba. *2012 metų elektroninių viešųjų pirkimų pažangos ataskaita* [interaktyvus. Žiūrėta 2015 m. sausio 22 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.vpt.lt/vpt/uploaded/2012/vp/Pazangos_araskaita_EPP2012_final.pdf>. Reikia pažymėti, kad Penkioliktoji Vyriausybė buvo įsipareigojusi perduoti CVP IS administruoti Centrinei pirkimų organizacijai. Ši Vyriausybės programos nuostata liko neįgyvendinta – CVP IS iki šios dienos administruoja Viešųjų pirkimų tarnyba.

⁴⁹ Pavyzdžiui, teismo buvo sprendta, kad tiekėjas, kuris dėl savo kompiuteryje įdiegtos įrangos, neatitinkančios CVP IS reikalavimų, negalėjo pateikti pasiūlymo, veikė savo rizika ir nebuvo pakankamai rūpestingas. Žr.: Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyrius. *2012 m. balandžio 26 d. nutartis civilinėje byloje Advokatų profesinė bendrija „Č. ir partneriai“ v. Viešųjų pirkimų tarnyba, Kauno miesto savivaldybės administracija, Nr. 2A-1403/2012, kat. 45.4.*

jus, teismo nebuvo pripažinti pagrįstais (tačiau galimas ir šiek tiek kitoks vertinimas – būtent teismai perkėlė didesnę atsakomybę už sugebėjimą naudotis techninėmis priemonėmis pačioms perkančiosioms organizacijoms, nes teoriškai praktika galėjo būti suformuota ir kita, būtent didesnės valstybės atsakomybės linkme). Tačiau net ir pats tokio pobūdžio bylos inicijavimas parodo, kad elektroninių pirkimų įvedimas ne tik iškelia naujus iššūkius teismams, kurie yra priversti spręsti specialių žinių reikalaujančius ginčus, bet ir sukuria naujus įsipareigojimus viešajai valdžiai, kuri tampa atsakinga už tam tikrą sparčiai besivystančių technologijų lygio užtikrinimą, už sistemos modernizavimą ir plėtrą. Viešųjų pirkimų tarnyba yra užsiminusi apie poreikį kokybiškai atnaujinti CVP IS, kuriant iš esmės naujo lygmens informacinę sistemą, dabartinę sistemą įvardijusi kaip stabdančią viešųjų pirkimų grandį⁵⁰. Tokie Viešųjų pirkimų tarnybos pareiškimai, pateikti 2013 metų Elektroninių viešųjų pirkimų pažangos ataskaitoje, turėtų kelti Šešioliiktosios Vyriausybės susirūpinimą, nes būtent ši Vyriausybė suformulavo siekį kuo labiau išnaudoti elektroninės erdvės teikiamas galimybes viešųjų pirkimų srityje. Juo labiau kad Šešioliiktosios Vyriausybės programos įgyvendinimo prioritetinėse priemonėse⁵¹ nustatyta, kad bus parengti teisės aktų pakeitimai, įpareigojantys perkančiąsias organizacijas visų tarptautinių pirkimų skelbimus, konkursų sąlygas, susirašinėjimo dokumentus, tiekėjų pasiūlymus teikti tik elektroninėmis priemonėmis⁵².

Nors iš esmės elektroninių viešųjų pirkimų reguliavimas buvo plėtojamas nuosekliai ir logiškai, šioje srityje išskirtina situacija, kurioje viešajai valdžiai turėtų būti reiškiama priekaištai. Būtent Penkioliktoji Vyriausybė prabilo apie būtinybę pradėti realiai taikyti elektroninio aukciono procedūrą ir savo veiklos programoje įsipareigojo pasiekti, kad visų pirkimų, kurių vertė viršija nustatytą ribą (pradiname etape tai turėjo būti 300 tūkst. litų), galutinė kaina būtų nustatoma tik atgalinio aukciono būdu⁵³. Tačiau nei įstatymu, nei poįstatyminiais teisės aktais nebuvo nustatyta jokių įpareigojimų dėl elektroninio aukciono vykdymo privalomumo (įstatyme nustatytas teisinis reguliavimas apskritai nebuvo keistas). Imtasi tik priemonių skatinti elektroninio aukciono taikymą: 2010 m. Viešųjų pirkimų tarnyba parengė ir patvirtino Elektroninio aukciono taikymo Centrinės viešųjų pirkimų informacinės sistemos priemonėmis rekomendacijas⁵⁴; 2011 m. organizuoti elektroninių aukcionų taikymo viešuosiuose pirkimuose mokymai⁵⁵. Tačiau nurodytos priemonės nebuvo veiksmingos – Viešųjų pirkimų tarnyba paskelbė, kad elektroninis aukcionas, kuris yra vienas iš efektyviausių būdų taupyti, taikomas retai⁵⁶, o 2013 m. netgi nurodė, jog CVP IS nėra pritaikyta aukcionams⁵⁷. Vyriausybė, neįgyvendinusi

⁵⁰ Viešųjų pirkimų tarnyba. *2013 metų elektroninių viešųjų pirkimų pažangos ataskaita* <...>.

⁵¹ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012–2016 metų programos įgyvendinimo prioritetinės priemonės, patvirtintos Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2013 m. kovo 13 d. nutarimu Nr. 228. *Valstybės žinios*, 2013, nr. 29-1406.

⁵² Pažymėtina, kad, nepaisant intensyvios elektroninių pirkimų plėtros, atitinkami teisės aktų pakeitimai kol kas nėra atlikti, perkančiosioms organizacijoms nenustatytas imperatyvus reikalavimas atlikti didesnę skaičių elektroninių pirkimų.

⁵³ Pats elektroninis aukcionas buvo reglamentuotas dar Viešųjų pirkimų įstatymo pakeitimo įstatyme ir yra nulemtas Europos Sąjungos direktyvų nuostatu įgyvendinimo – direktyvos 2004/18/EB 54 straipsnyje nustatyta, jog valstybės narės gali numatyti, kad perkančiosios organizacijos gali taikyti elektroninius aukcionus.

⁵⁴ Elektroninio aukciono taikymo Centrinės viešųjų pirkimų informacinės sistemos priemonėmis rekomendacijos, patvirtintos Viešųjų pirkimų tarnybos direktoriaus 2010 m. kovo 31 d. įsakymu Nr. IS-46. *Valstybės žinios*, 2010, nr. 41-2022.

⁵⁵ Viešųjų pirkimų tarnyba. *Perkančiosios organizacijos 2011 metais sėkmingai mokėsi elektroninių aukcionų taikymo viešuosiuose pirkimuose* [interaktyvus. Žiūrėta 2015 m. vasario 5 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.vpt.lt/rtmp8/dtd/index.php?nid=1221469375&lan=LT&module=news>>.

⁵⁶ Viešųjų pirkimų tarnyba. *2012 metų elektroninių viešųjų pirkimų pažangos ataskaita* <...>. Elektroninių aukcionų procedūrų skaičius 2011–2013 m. išaugo – nuo 13 iki 18, tačiau bendra aukcionų apimtis sudarė tik apie 0,1 proc. bendros per šį laikotarpį vykdytų viešųjų pirkimų apimties. Žr. Viešųjų pirkimų tarnyba. *Elektroninių aukcionų taikymo Lietuvoje tyrimo ataskaita* [interaktyvus. Žiūrėta 2015 m. sausio 23 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.vpt.lt/vpt/uploaded/Kita/Elektroniniu_aukcionu_taikymo_Lietuvoje_tyrimo_ataskaita_2013-12-30.pdf>.

⁵⁷ Viešųjų pirkimų tarnyba. *2013 metų elektroninių viešųjų pirkimų pažangos ataskaita* <...>.

savo pačios programos nuostatų, tiesiog nusprendė nutylėti apie šį neįvykdytą įsipareigojimą – nė vienoje Penkioliktosios Vyriausybės veiklos ataskaitoje nėra užsimenama, dėl kokių priežasčių buvo nuspręsta atsisakyti elektroninių aukcionų skatinimo, nepateikta jokių paaiškinimų ir argumentų. Tokia situacija reiškia prisiimtų įsipareigojimų neįvykdymą, nepaaiškinant visuomenei šio neįvykdymo priežasčių, ir toks viešosios valdžios elgesys nedera su atsakingo valdymo principu.

3.2. Viešųjų pirkimų centralizavimas

Viešųjų pirkimų centralizavimas turėjo tapti itin svarbia priemone skaidrumo principui didinti. Keturioliktosios Vyriausybės pradėtas viešųjų pirkimų centralizavimo sistemos kūrimas buvo pagrįstas išimtinai perkančiųjų organizacijų savanoriškumo principu⁵⁸. Nors centrinės perkančiosios organizacijos funkcijas buvo pavesta vykdyti viešajai įstaigai Centrinei projektų valdymo agentūrai, o ministerijoms buvo leista steigti centrinės perkančiąsias organizacijas savo reguliavimo sričiai priskirtoms perkančiosioms organizacijoms, vis dėlto perkančiosios organizacijos liko visiškai laisvos apsispręsti, pačios ar per centrinės perkančiąsias organizacijas jos vykdys viešuosius pirkimus⁵⁹. Toks teisinio reguliavimo modelis sudarė sąlygas pirkimus centralizuoti keleto centrinių perkančiųjų organizacijų rankose, tačiau pirkimų centralizavimą padarė priklausomą nuo perkančiųjų organizacijų valios (taigi sudarė sąlygas visiškai decentralizacijai, o kartu – ir galimai neskaidriai, neracionaliai, neefektyviai naudoti lėšas). Toks reguliavimas negalėjo duoti gerų rezultatų⁶⁰.

Penkioliktoji Vyriausybė suvokė šios priemonės reikšmingumą tiek viešųjų pirkimų skaidrumui didinti, tiek efektyviai, taupiai naudoti ribotą biudžetą⁶¹. Tiriamuoju laikotarpiu buvo atlikti tam tikri darbai, tačiau jie gali būti vertinami tik kaip dalinis pirkimų centralizavimas, plėtojant ankstesnį centralizavimo modelį, pripažįstantį keletą centralizavimo formų (pirkimus iš centrinės perkančiosios organizacijos funkcijas vykdančios organizacijos (toliau – CPO) arba per ją, pirkimus pavaldžioms įstaigoms, pirkimus pagal įgaliojimą)⁶². Kritiškai yra vertintina tai, kad įstatymu nustatytas dispozityvus centralizuotų pirkimų reguliavimas nebuvo pakeistas ir centralizuotų pirkimų vykdymas netapo privalomas visoms perkančiosioms organizacijoms⁶³. Nors viešuosius pirkimus naudojantis CPO elektroniniu katalogu buvo įpareigotas vykdyti tik tam tikras perkančiųjų organizacijų segmentas – Vyriausybės įstaigos, kitos jai atskaitingos institucijos, ministerijos ir joms pavaldžios įstaigos ir

⁵⁸ Direktyvos 2004/18/EB 11 straipsnyje valstybėms narėms nustatoma galimybė vykdyti pirkimus iš centrinės perkančiosios organizacijos arba per ją. Tokia galimybė (ne pareiga) buvo perkelta į Viešųjų pirkimų įstatymo pakeitimo įstatymą, įgyvendinantį direktyvos nuostatas.

⁵⁹ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. sausio 19 d. nutarimas Nr. 50 „Dėl centralizuotų viešųjų pirkimų vykdymo“. *Valstybės žinios*, 2007, nr. 9-357, Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008 m. rugsėjo 3 d. nutarimas Nr. 853 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. sausio 19 d. nutarimo Nr. 50 „Dėl centralizuotų viešųjų pirkimų vykdymo“ pakeitimo“. *Valstybės žinios*, 2008, nr. 104-3996.

⁶⁰ Apie 2007 m. atliktus centralizuotus pirkimus duomenų nėra. Viešųjų pirkimų tarnybos duomenimis, 2008 m. atliktų centralizuotų pirkimų vertė ir apimtis taip pat santykinai nedidelė. Žr.: Viešųjų pirkimų tarnyba. *Informacija apie 2009 m. viešuosius pirkimus* [interaktyvus. Žiūrėta 2015 m. vasario 5 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.vpt.lt/vpt/uploaded/2010/vp/Informacija.Apie.VP2009.pdf>>.

⁶¹ K. Šerpytis, nagrinėjęs viešųjų pirkimų centralizavimo teikiamą finansinę naudą valstybei, pagrindžia, kad viešajam sektoriui Lietuvoje esant gana vientisam, viešųjų pirkimų centralizavimas gali būti tinkamiausias instrumentas finansiniams sutaupymams pasiekti. ŠERPYTIS, K. *Viešųjų pirkimų centralizavimo finansinės naudos valstybei vertinimas (Lietuvos atvejo tyrimas)*: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, ekonomika (04S). Vilnius: Vilniaus universitetas, 2011, p. 29.

⁶² Pažymėtina, kad Lietuvoje taikomas hibridinis pirkimų centralizavimo modelis, o visiška pirkimų centralizavimo forma valstybės lygiu negali būti tinkama ir pagrįsta. Žr.: ŠERPYTIS, K. *Viešųjų pirkimų centralizavimo <...>*, p. 25, 27.

⁶³ Šiuo tyrimu nesiekama pagrįsti, kad turėtų būti taikomas kitokia pirkimų centralizavimo forma. Šio tyrimo aspektu reikšminga yra tai, kad hibridinis pirkimų centralizavimo modelis iš pradžių nebuvo taikomas vienodai visoms perkančiosioms organizacijoms.

įmonės⁶⁴, – tokios pareigos įgyvendinimas buvo apibrėžtas tam tikrų sąlygų egzistavimu (siūlomoms prekėms, paslaugoms, darbams atitinkant perkančiosios organizacijos poreikius ir perkančiajai organizacijai negalint jų atlikti efektyvesniu būdu racionaliai naudojant lėšas⁶⁵). Tokia neapibrėžta formuluo-
tė neužtikrino pakankamo skaidrumo principo įgyvendinimo, atvėrė galimybes nesilaikyti nustatyto reguliavimo ir išvengti prievolės pirkti per CPO, tokiu būdu nesudarant sąlygų keisti viešųjų pirkimų praktiką skaidrumo, efektyvumo linkme. Taigi nurodytu Vyriausybės nutarimu, kurio preambulėje teikiama nuoroda į Vyriausybės veiklos programos nuostatų įgyvendinimą, nebuvo nustatytas efektyvus ir veiksmingas centralizuotų pirkimų organizavimo ir vykdymo reguliavimas. Taip pat matome, kad Vyriausybė, užsibrėžusi tokius ryžtingus siekius centralizuotų pirkimų sistemos kūrimo srityje, neužtikrino tinkamo ir laiku reformų atlikimo, kitų reikalingų priemonių įgyvendinimo. Visų pirma, laiku nebuvo atlikta struktūrinė reforma⁶⁶, taip pat neužtikrinta tokia CPO veikla, kuri leistų efektyviai, tinkamai, lanksčiai patenkinti perkančiųjų organizacijų poreikius⁶⁷.

Įdomu yra tai, kad Penkioliktoji Vyriausybė savo veiklos ataskaitose apie centralizuotų pirkimų vykdymo rezultatus visada pateikdavo optimistines centralizuotų pirkimų augimo tendencijas, nurodydavo didėjančių tokių pirkimų mastą, pabrėždavo tokios priemonės poveikį racionaliai naudoti lėšas ir skaidrinti pirkimus. Tokia informacija iš esmės atitinka Viešųjų pirkimų tarnybos pateikiamą statistiką, kuria remiantis centralizuotai atliekamų pirkimų apimtis didėja⁶⁸. Tačiau dabar galima vertinti, kad toks centralizuotų pirkimų apimčių augimas buvo nepakankamas Viešųjų pirkimų sistemos tobulinimo ir plėtros 2009–2013 metų strategijoje nustatytam tikslui pasiekti („plėsti centralizuotus pirkimus ir didinti jų efektyvumą“), kurio siektina reikšmė 2013 metais – 30 procentų⁶⁹. Be kita ko, 2013 metais (jau Šešioliktosios Vyriausybės veiklos laikotarpiu) bendra centralizuotų pirkimų apimtis, palyginti su 2011 ir 2012 metais, sumažėjo ir tesiekė 9,7 procento⁷⁰.

Tiriamuoju laikotarpiu Šešioliktoji Vyriausybė vis dėlto atliko vieną esminį pakeitimą plėtojant centralizuotų pirkimų sistemą – buvo padaryti Viešųjų pirkimų įstatymo pakeitimai, paverčiant centralizuotus pirkimus privalomais be išimties visoms perkančiosioms organizacijoms⁷¹. Nors toks pokytis vertintinas teigiamai, šie pakeitimai įsigaliojo tik nuo 2014 metų, todėl tiriamajam laikotarpiui nėra aktualūs.

---

⁶⁴ Buvo pasirinktas gerosios praktikos pavyzdžio rodymo (angl. *lead by example*) modelis – kitoms perkančiosioms organizacijoms rekomenduojama sekti šiuo pavyzdžiu.

⁶⁵ Žr.: Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. spalio 14 d. nutarimą Nr. 1333 „Dėl viešųjų pirkimų vykdymo naudojantis centrinės perkančiosios organizacijos elektroniniu katalogu“. *Valstybės žinios*, 2009, nr. 127-5497.

⁶⁶ Tik Penkioliktosios Vyriausybės valdymo pabaigoje įsteigta atskira centrinė perkančioji organizacija – viešoji įstaiga CPO LT (veiklą pradėjo nuo 2013 metų), kuri perėmė viešosios įstaigos Centrinės projektų valdymo agentūros funkcijas. Žr. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012 m. spalio 31 d. nutarimą Nr. 1306 „Dėl viešosios įstaigos CPO LT įsteigimo ir valstybės turto investavimo“. *Valstybės žinios*, 2012, nr. 128-6419.

⁶⁷ Elektroninio katalogo apimtis (centralizuotai perkamų ir siūlomų prekių, paslaugų sąrašas) ir plėtojimas neatitiko didėjančių perkančiųjų organizacijų poreikių.

⁶⁸ Centralizuotų pirkimų apimtis (tiek perkant savarankiškai, tiek per CPO) nuo 2008 metų tolygiai didėjo – nuo 4,7 procento 2008 metais iki 14,5 procento 2012 metais (centralizuota pirkimų vertė (proc.) skaičiuojama nuo bendros pirkimų vertės (proc.)). Žr.: Viešųjų pirkimų tarnyba. *2011 metų veiklos ataskaita* [interaktyvus. Žiūrėta 2015 m. vasario 6 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.vpt.lt/vpt/uploaded/2012/VP%20Ataskaita%202012.pdf>>; Viešųjų pirkimų tarnyba. *Viešųjų pirkimų tarnybos 2013 metų veiklos ataskaita* [interaktyvus. Žiūrėta 2015 m. vasario 6 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.vpt.lt/vpt/uploaded/2013/vp/VEIKLOS_ATASKAITA_FIN_2013.pdf>.

⁶⁹ Centralizuotų pirkimų vertės dalies (proc.) nuo visų viešųjų pirkimų vertės dalies (proc.) padidėjimas.

⁷⁰ Viešųjų pirkimų tarnyba. *Viešųjų pirkimų tarnybos 2013 metų veiklos ataskaita* <...>.

⁷¹ Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo 15 straipsnio papildymo įstatymas. *Valstybės žinios*, 2013, nr. 11-510.

3.3. Informacijos apie viešuosius pirkimus viešumas, prieinamumas

Informacijos apie viešuosius pirkimus prieinamumas tiesiogiai susijęs su skaidrumo principo įgyvendinimu. Tiriamuoju laikotarpiu teisinis reguliavimas informacijos apie viešuosius pirkimus prieinamumo, skaidrumo ir viešumo didinimo srityje pasižymėjo nestabilumu ir didele kaita. Visos Vyriausybės nurodė sieksiančios pokyčių šioje srityje. Ypač dideli buvo Penkioliktosios Vyriausybės užmojai – ji nurodė sieksianti nedelsdama įgyvendinti viešųjų pirkimų informacijos sklaidos priemones, viešųjų pirkimų informaciją ir procedūrų eigos svarbius aspektus padarant prieinamus viešai stebėti ir analizei⁷². Tikslinga įvertinti, ar siekdama šių tikslų valdžia veikė tinkamai (atsakingai).

3.3.1. Reikalavimai skelbiamai informacijai apie viešuosius pirkimus

Tiriamuoju laikotarpiu teigiamai vertintini pokyčiai, kuriuos atlikus viešieji pirkimai tapo prieinami viešai analizei ir stebėjimui – perkančiosios organizacijos įpareigtos viešųjų pirkimų dokumentus viešai ir nemokamai skelbti CVP IS⁷³; taip pat tapo laisvai ir viešai prieinama informacija apie atskirus viešojo pirkimo aspektus ir procedūrų eigą⁷⁴; perkančiosios organizacijos buvo įpareigtos supaprastintų viešųjų pirkimų taisyklės skelbti CVP IS⁷⁵; Viešųjų pirkimų tarnybos sprendimai dėl sutikimo leisti atlikti pirkimą neskelbiamų derybų būdu viešai skelbiami CVP IS⁷⁶ ir kt. 2009 m. elektroninėje erdvėje pradėta skelbti informacija apie viešųjų pirkimų procedūrų eigą, dalyvius, pateiktus, atmetus ir laimėjusius pasiūlymus, atmetimo priežastis ir sudarytas sutartis⁷⁷.

Pradedant įgyvendinti informacijos apie viešuosius pirkimus sklaidos priemones buvo pasirinktas modelis, naudotas ir kitose viešųjų pirkimų reformavimo srityse – pirmiausia Vyriausybei pavaldžios valstybės įstaigos ir įmonės buvo įpareigtos papildomai viešinti atitinkamą informaciją apie atliekamą ir atliktų viešųjų pirkimų eigą ir rezultatus⁷⁸. Tokį reguliavimą netrukus pakeitė įstatyminis reguliavimas, jį taikant be išimties visoms perkančiosioms organizacijoms. Kodėl reguliavimą viešųjų pirkimų srityje įprasta keisti tokiu būdu (pirmiausia poįstatyminiais aktais sukuriant pareigas Vyriausybei pavaldžioms institucijoms, o vėliau – išleidžiant įstatymą visoms) bandoma tik spėti – galima manyti, kad buvo siekiama kuo skubiau įgyvendinti programines nuostatas (o poįstatyminiam teisės aktui parengti reikia mažiau laiko ir derinimų negu įstatymui), pasirengti numatomam įstatyminiam reguliavimui, kartu rodant pavyzdį (ir įspėjant, kaip bus ateity) kitoms perkančiosioms organizacijoms. Tačiau toks valdžios veikimo būdas turi ir neigiamų dalykų: kuria teisinę sumaištį, rodo vals-

⁷² Keturioliktoji ir Šešioliktoji Vyriausybės informacijos apie viešuosius pirkimus sklaidos didinimo tikslus formuluoja bendriau, tiesiog nurodydamos didesnio viešumo šioje srityje siekį.

⁷³ Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo 2, 4, 7, 8, 10, 11, 16, 18, 19, 22, 23, 24, 27, 28, 30, 33, 39, 40, 43, 45, 49, 57, 62, 74, 85, 86, 89, 92 straipsnių pakeitimo ir papildymo, Įstatymo papildymo 15¹ straipsniu įstatymas.

⁷⁴ Pavyzdžiui, įpareigojimas paskelbti apie neįvykusį pirkimą (žr. Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo 2, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 16, 17, 18, 19, 22, 23, 24, 27, 28, 30, 31, 33, 38, 39, 41, 51, 57, 58, 70, 72, 75, 79, 81, 93, 95, 98, 100 straipsnių, IV skyriaus, 1 ir 2 priedėlių ir priedo pakeitimo ir papildymo įstatymą), pakeitimai, susiję su skelbimų ir ataskaitų teikimu elektroninėmis priemonėmis, ataskaitų pildymu CVP IS (žr. Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo 2, 4, 7, 8, 10, 11, 16, 18, 19, 22, 23, 24, 27, 28, 30, 33, 39, 40, 43, 45, 49, 57, 62, 74, 85, 86, 89, 92 straipsnių pakeitimo ir papildymo, Įstatymo papildymo 15¹ straipsniu įstatymą).

⁷⁵ Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo 2, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 16, 17, 18, 19, 22, 23, 24, 27, 28, 30, 31, 33, 38, 39, 41, 51, 57, 58, 70, 72, 75, 79, 81, 93, 95, 98, 100 straipsnių, IV skyriaus, 1 ir 2 priedėlių ir priedo pakeitimo ir papildymo įstatymas.

⁷⁶ Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo 7, 8, 10, 22, 24, 25, 56, 74 straipsnių pakeitimo ir papildymo ir Įstatymo papildymo 8¹, 8² straipsniais įstatymas.

⁷⁷ Viešųjų pirkimų tarnyba. *Informacija apie 2009 m. viešuosius pirkimus <...>*.

⁷⁸ Žr. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. balandžio 1 d. nutarimą Nr. 247 „Dėl reikalavimų skelbti papildomą informaciją apie viešųjų pirkimų vykdymą nustatymo“. *Valstybės žinios*, 2009, nr. Nr. 41-1566.

tybės neapsisprendimą, kaip vis dėlto turėtų būti reguliuojami tam tikri santykiai, nulemia itin dažną viešųjų pirkimų teisinės sistemos kaitą ir skatina nenuoseklumą ir netikrumą.

Tiriamuoju laikotarpiu reikia padaryti dar vieną išvadą – nepaisant Penkioliktosios Vyriausybės deklaruojamų tikslų užtikrinti informacijos apie viešuosius pirkimus skaidrą ir prieinamumą vienoje vietoje (elektroninėje erdvėje), lygia greta priimami Viešųjų pirkimų įstatymo pakeitimai, kuriais iš dalies siekta priešingo šiems siekiams rezultato. Penkioliktosios Vyriausybės veiklos laikotarpiu atliktu Viešųjų pirkimų įstatymo pakeitimu buvo atsisakyta perteklinio skelbimų viešinimo leidinio „Valstybės žinios“ priede „Informaciniai pranešimai“, nustatant, kad apie pirkimus privalomai būtų skelbiama tik CVP IS, specialiai įsteigtoje informacijai apie viešuosius pirkimus skleisti, o tarptautinės vertės pirkimų atveju – ir Europos Sąjungos oficialiajame leidinyje⁷⁹. Iš įstatymo aiškinamajame rašte pateiktų faktų galima spręsti, kad tokios perteklinės pareigos atsisakymas reiškė ne tik administracinės naštos mažinimą, bet ir buvo ypač aktualus finansinės krizės laikotarpiu – juk iki tol perkančiosioms organizacijoms teko nemažos skelbimų išspausdinimo išlaidos⁸⁰. Tačiau kažkodėl buvo nuspręsta ilgam laikui atidėti tokios perteklinės informacijos viešinimo panaikinimą (iš įstatymo rengimo medžiagos matyti, kad buvo siūloma tokios papildomos viešinimo priemonės atsisakyti nuo 2010 m. sausio 1 d.⁸¹; tokios pat nuomonės buvo Seimo Ekonomikos komitetas, kurio neįtikino argumentai dėl ilgesnio pereinamojo laikotarpio tokiai priemonei panaikinti⁸²; vis dėlto Lietuvos Respublikos Seime priimtame įstatyme buvo nustatyta, kad papildomų skelbimų priede „Informaciniai pranešimai“ atsisakoma tik nuo 2011 m. sausio 1 d.⁸³; vėliau buvo nuspręsta dar atidėti papildomos viešinimo priemonės panaikinimo terminą ir nustatyti, kad skelbimų „Informaciniuose pranešimuose“ atsisakoma tik nuo 2012 m. sausio 1 d.⁸⁴ Reikia pažymėti, kad Ūkio ministerijos teiktame įstatymo projekte tokio siūlymo nebuvo⁸⁵, o sprendimą patobulinti įstatymo projektą, atidedant skelbimų publikavimo leidinio „Valstybės žinios“ priede „Informaciniai pranešimai“ panaikinimą iki 2012 m. sausio 1 d., lėmė įstatymo projekto svarstymas Seimo Ekonomikos komitete⁸⁶. Daugiau kaip dvejų metų pereinamojo laikotarpio

⁷⁹ Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo 2, 4, 7, 8, 10, 11, 16, 18, 19, 22, 23, 24, 27, 28, 30, 33, 39, 40, 43, 45, 49, 57, 62, 74, 85, 86, 89, 92 straipsnių pakeitimo ir papildymo, įstatymo papildymo 15¹ straipsniu įstatymas.

⁸⁰ Žr. Lietuvos Respublikos ūkio ministerija. 2009 m. birželio 9 d. *Viešųjų pirkimų įstatymo 2, 4, 7, 8, 10, 11, 16, 18, 19, 22, 23, 24, 27, 28, 30, 33, 39, 43, 45, 49, 57, 62, 74, 85, 86, 89, 91, 92 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo projekto aiškinamasis raštas Nr. XIP-709* [interaktyvus. Žiūrėta 2015 m. kovo 7 d.]. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=345530>.

⁸¹ Žr. Ūkio ministerija. 2009 m. birželio 9 d. *Viešųjų pirkimų įstatymo 2, 4, 7, 8, 10, 11, 16, 18, 19, 22, 23, 24, 27, 28, 30, 33, 39, 43, 45, 49, 57, 62, 74, 85, 86, 89, 91, 92 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo projektas Nr. XIP-709* [interaktyvus. Žiūrėta 2015 m. kovo 7 d.]. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=345528>.

⁸² Žr. Lietuvos Respublikos Seimo Ekonomikos komitetas. 2009 m. liepos 21 d. *posėdžio protokolo Nr. 108-P-30 išrašas* [interaktyvus. Žiūrėta 2015 m. kovo 7 d.]. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=349422>.

⁸³ Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo 2, 4, 7, 8, 10, 11, 16, 18, 19, 22, 23, 24, 27, 28, 30, 33, 39, 40, 43, 45, 49, 57, 62, 74, 85, 86, 89, 92 straipsnių pakeitimo ir papildymo, įstatymo papildymo 15¹ straipsniu įstatymas.

⁸⁴ Žr. Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo 2, 4, 7, 8, 10, 11, 16, 18, 19, 22, 23, 24, 27, 28, 30, 33, 39, 40, 43, 45, 49, 57, 62, 74, 85, 86, 89, 92 straipsnių pakeitimo ir papildymo, įstatymo papildymo 15¹ straipsniu įstatymo 12, 27, 32 straipsnių pakeitimo įstatymą.

⁸⁵ Žr. Ūkio ministerija. 2010 m. lapkričio 4 d. *Viešųjų pirkimų įstatymo 2, 4, 7, 8, 10, 11, 16, 18, 19, 22, 23, 24, 27, 28, 30, 33, 39, 40, 43, 45, 49, 57, 62, 74, 85, 86, 89, 92 straipsnių pakeitimo ir papildymo, Įstatymo papildymo 15¹ straipsniu įstatymo 12, 27, 32 straipsnių pakeitimo įstatymo projektas Nr. XIP-2626* [interaktyvus. Žiūrėta 2015 m. kovo 8 d.]. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=385044>.

⁸⁶ Žr. Lietuvos Respublikos Seimo Ekonomikos komitetas. 2010 m. gruodžio 9 d. *išvada Nr. XIP-2626(3) „Dėl Viešųjų pirkimų įstatymo 2, 4, 7, 8, 10, 11, 16, 18, 19, 22, 23, 24, 27, 28, 30, 33, 39, 40, 43, 45, 49, 57, 62, 74, 85, 86, 89, 92 straipsnių pakeitimo ir papildymo, Įstatymo papildymo 15¹ straipsniu įstatymo 12, 27, 32 straipsnių pakeitimo įstatymo projekto Nr. XIP-2626“* [interaktyvus. Žiūrėta 2015 m. kovo 8 d.]. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=388297>.

nustatymas atsisakant visiškai perteklinės ir papildomai kainuojančios viešinimo priemonės, dubliuojančios tokios pačios informacijos skelbimą, kelia pagrįstą abejonių dėl tokio sprendimo derėjimo su elektroninių viešųjų pirkimų plėtros ir skatinimo tikslais, juo labiau kad kalbama apie krizės laikotarpį⁸⁷. Elektroniniai pirkimai Lietuvoje sparčiai plito⁸⁸, buvo įsteigta nemokama elektroninė sistema (2009 m. CVP IS buvo registruota apie 10 tūkstančių organizacijų⁸⁹, 2010 m. – daugiau kaip 14 tūkstančių organizacijų: 5615 perkančiųjų organizacijų ir 8411 tiekėjų⁹⁰). Į tokius duomenis, nustatant termino atidėjimą, nebuvo atsižvelgta. Toks viešosios valdžios veikimas krizės sąlygomis reiškia nesugebėjimą mąstyti valstybiškai ir nusipelno kritikos.

Siekdama viešumo, tiriamuoju laikotarpiu viešojo valdžia atliko ir kitus veiksmus, kurių adekvatumu ir racionalumu tenka abejoti: perkančiosios organizacijos buvo įpareigtos leidinio „Valstybės žinios“ priede „Informaciniuose pranešimuose“ už papildomą mokestį skelbti informaciją apie kiekvieną pradedamą pirkimą, nustatytą laimėtoją ir ketinamą sudaryti bei sudarytą sutartį⁹¹. Taigi perkančiosios organizacijos įpareigtos informaciją apie tą patį pirkimą skelbti tris kartus. Perkančioji organizacija tokią pačią informaciją pateikia skelbimuose apie pirkimą, skelbimuose apie sutarties sudarymą (jei tokie skelbimai privalo būti teikiami), viešųjų pirkimų procedūrų ataskaitose, yra viešinami numatomų atlikti viešųjų pirkimų planai. Visa ši informacija yra viešai ir nemokamai prieinama CVP IS. Visiškai funkcionuojant CVP IS, o neskelbiamų pirkimų atveju esant galimybei teikti pranešimus dėl savanoriško *ex ante* skaidrumo, informacinius pranešimus, visiškai neaišku, koku tikslu nustatyta papildoma, perteklinė viešinimo priemonė, iš esmės dubliuojanti kitomis plačiai paplitusiomis elektroninėmis priemonėmis prieinamą informaciją⁹². Pažymėtina, kad Šešioliktoji Vyriausybė nesėmė jokių priemonių tokiai viešinimo priemonei persvarstyti, nepaisant deklaruojamų siekių sumažinti biurokratinę naštą, išnaudoti visas elektroninės erdvės teikiamas galimybes, užtikrinti efektyvų viešųjų išlaidų naudojimą.

Vienas iš pagrindinių viešųjų pirkimų skaidrinimo tikslų – mažinti neskelbiamų derybų, kaip mažiausiai skaidraus pirkimų būdo, skaičių ir užtikrinti griežtesnį jų reguliavimą. Viešųjų pirkimų skaidrinimo požiūriu teigiamai vertintini pokyčiai, nustatantys galimybes neskelbiamų pirkimų atvejais paskelbti pranešimą dėl savanoriško *ex ante* skaidrumo, informacinį pranešimą⁹³, neskelbiamas derybas vykdyti tik išimtiniais atvejais, gavus Viešųjų pirkimų tarnybos sutikimą⁹⁴. Taip pat pabrėž-

⁸⁷ Turime pagrindo manyti, kad tokį sprendimą iš tikrųjų lėmė noras kiek įmanoma ilgiau tęsti leidyklos „Valstybės žinios“ veiklą.

⁸⁸ Žr.: 3.1 skyrių „Viešųjų pirkimų perkėlimas į elektroninę erdvę“.

⁸⁹ Viešųjų pirkimų tarnyba. *Informacija apie 2009 m. viešuosius pirkimus* <...>.

⁹⁰ Viešųjų pirkimų tarnyba. *2010 metų veiklos ataskaita* [interaktyvus. Žiūrėta 2015 m. kovo 8 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.vpt.lt/vpt/uploaded/2011/vp/VP_Ataskaita_2011-04-19.pdf>.

⁹¹ Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo 7, 8, 10, 22, 24, 25, 56, 74 straipsnių pakeitimo ir papildymo ir įstatymo papildymo 8¹, 8² straipsniais įstatymas.

⁹² Būtina pažymėti, kad šiuo atveju įstatymų leidybos iniciatyvos teise pasinaudojo Lietuvos Respublikos Prezidentė, pateikdama Viešųjų pirkimų įstatymo pakeitimo projektą, kuriuo buvo siekta viešinti kuo daugiau informacijos apie viešuosius pirkimus (žr. Lietuvos Respublikos Prezidento 2011 m. vasario 3 d. dekretą Nr. 1K-600 „Dėl Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo 7, 8, 10 straipsnių pakeitimo, 56 straipsnio papildymo ir įstatymo papildymo 8¹ ir 8² straipsniais įstatymo ir Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso 171³, 247⁷ ir 259¹ straipsnių pakeitimo įstatymo projektų pateikimo svarstyti Lietuvos Respublikos Seimui“. *Valstybės žinios*, 2011, nr. 15-648). Tačiau būtent Lietuvos Respublikos Seime buvo apsispręsta dėl tokios informacijos viešinimo leidinio „Valstybės žinios“ priede „Informaciniai pranešimai“ (žr. Lietuvos Respublikos Seimo Ekonomikos komitetas. *2011 m. rugsėjo 28 d. posėdžio protokolas Nr. 108-P-35 išrašas Nr. XIP-2891(3)* [interaktyvus. Žiūrėta 2015 m. kovo 8 d.]. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=407264>.

⁹³ Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo 2, 6, 7, 8, 10, 13, 15, 18, 22, 23, 24, 31, 32, 39, 41, 54, 58, 78, 85, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97 straipsnių, V skyriaus pavadinimo ir priedo pakeitimo ir papildymo, įstatymo papildymo 21¹, 94¹, 95¹, 95² straipsniais ir 98, 99, 100 straipsnių pripažinimo netekusiais galios įstatymas.

⁹⁴ Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo 7, 8, 10, 22, 24, 25, 56, 74 straipsnių pakeitimo ir papildymo ir įstatymo papildymo 8¹, 8² straipsniais įstatymas.

tina, kad šiuo atveju kaip tikras įstatymų leidėjo partneris veikė teismai, kurie suformavo nuoseklią teismų praktiką dėl neskelbiamų derybų, kaip išimtinio pirkimo būdo, jo sąlygų siauro aiškinimo ir griežto taikymo⁹⁵, nuostatų, kurios reguliuoja neskelbiamų derybų vykdymą, siauro ir išimtinio aiškinimo⁹⁶. Statistika atskleidžia, kad nustatytos priemonės yra veiksmingos: 2009 metais, palyginti su 2008 metais, pirkimų, atliktų neskelbiamomis derybomis, skaičius tiek pagal vertę, tiek pagal skaičių mažėjo⁹⁷. Ilgainiui vis dėlto šioje srityje pavyko užtikrinti skaidrumo principo ir supaprastintų pirkimų pusiausvyrą: perkančiosios organizacijos apie supaprastintus pirkimus dažniausiai skelbė, mažėjo neskelbiamų derybų skaičius⁹⁸, 2011 metais apie 60 procentų supaprastintų pirkimų buvo atlikta apie juos skelbiant⁹⁹, 2012 metais didėjo skelbtų ir mažėjo neskelbtų viešųjų pirkimų skaičius¹⁰⁰, 2013 metais, palyginti su 2012 metais, neskelbiamų derybų skaičius sumažėjo nuo 295 iki 243, o palyginti su 2011 metais – beveik tris kartus¹⁰¹. Galima teigti, kad teisėkūros politika ir vienodai formuojama teismų praktika padėjo pasiekti šį svarbų skaidrumo principui veikti tikslą – sumažinti neskelbiamų derybų skaičių.

3.3.2. Informacijos apie planuojamus atlikti viešuosius pirkimus viešinimas

Informacija apie planuojamus atlikti viešuosius pirkimus buvo pradėta viešinti Penkioliktosios Vyriausybės veiklos laikotarpiu, šitai siekiant didesnio viešųjų pirkimų skaidrumo. Šiam sprendimui įgyvendinti buvo pritaikytas įprastas modelis: iš pradžių poįstatyminis įpareigojimas Vyriausybei pavaldžioms institucijoms (reikia pažymėti, kad minėtos perkančiosios organizacijos buvo įpareigosios paskelbti informaciją ir apie praėjusiais metais, t. y. iki Vyriausybės nutarimo priėmimo ir įsigaliojimo, atliktus viešuosius pirkimus)¹⁰², po to, dar tais pačiais 2009 metais, buvo priimtas Viešųjų pirkimų įstatymo pakeitimas, įpareigojantis visas perkančiąsias organizacijas rengti ir tvirtinti planuojamų vykdyti einamaisiais biudžetiniais metais viešųjų pirkimų planus, CVP IS ir savo tinklalapyje, jei toks yra, skelbti planuojamų vykdyti viešųjų pirkimų suvestinę, jos patikslinimus (išimties taikomos tik diplomatinėms atstovybėms, konsulinėms įstaigoms užsienyje, Lietuvos Respublikos atstovybėms prie tarptautinių organizacijų)¹⁰³.

Iš esmės toks teisinio reguliavimo pokytis vertintinas teigiamai – tiekėjams ir visuomenei tampa laisvai prieinama informacija apie ketinamus organizuoti ir atlikti viešuosius pirkimus (pirkimo objektus, prekių kiekį, paslaugų, darbų apimtį, pirkimo būdus, pirkimo sutarčių trukmę), o perkančiosioms organizacijoms nustatoma papildoma administracinė našta yra pagrįsta, proporcinga siekiamiems tikslams. Siekiant didesnio skaidrumo, korupcijos apraiškų mažinimo, buvo plečiama iš anksto

⁹⁵ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2009 m. birželio 4 d. sprendimas Komisija prieš Graikiją C-250/07, Rink. 2009, I-4369; Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2009 m. spalio 15 d. sprendimas Komisija prieš Vokietiją C-275/08, Rink. 2009, p. I-00168; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyrius. 2009 m. lapkričio 13 d. nutartis civilinėje byloje Vilniaus miesto apylinkės vyriausiasis prokuroras v. Vilniaus miesto savivaldybė, UAB „Vilniaus kapitalinė statyba“ ir UAB „Veikmė“, Nr. 3K-3-505/2009, kat. 45.4.

⁹⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyrius. 2010 m. balandžio 6 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Lemminkainen Lietuva“ v. VĮ „Kauno Aerouostas“, Nr. 3K-3-150/2010, kat. 45.4.

⁹⁷ Viešųjų pirkimų tarnyba. Informacija apie 2009 m. viešuosius pirkimus <...>.

⁹⁸ Viešųjų pirkimų tarnyba. 2010 metų veiklos ataskaita <...>.

⁹⁹ Viešųjų pirkimų tarnyba. 2011 metų veiklos ataskaita <...>.

¹⁰⁰ Viešųjų pirkimų tarnyba. Viešųjų pirkimų tarnybos 2012 metų veiklos ataskaita [interaktyvus. Žiūrėta 2015 m. vasario 6 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.vpt.lt/vpt/uploaded/2012/vp/ATASKAITA%202012%20GALUTINE.pdf>>.

¹⁰¹ Viešųjų pirkimų tarnyba. Viešųjų pirkimų tarnybos 2013 metų veiklos ataskaita <...>.

¹⁰² Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. balandžio 1 d. nutarimas Nr. 247 „Dėl reikalavimų skelbti papildoma informaciją apie viešųjų pirkimų vykdymą nustatymo“.

¹⁰³ Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo 2, 4, 7, 8, 10, 11, 16, 18, 19, 22, 23, 24, 27, 28, 30, 33, 39, 40, 43, 45, 49, 57, 62, 74, 85, 86, 89, 92 straipsnių pakeitimo ir papildymo, įstatymo papildymo 15¹ straipsniu įstatymas.

skelbtinos informacijos apimtis – 2011 metais įsigaliojo reikalavimas iš anksto skelbti informaciją apie planuojamus vykdyti vidaus sandorius¹⁰⁴. Įdomu pažymėti – šioje srityje buvo sukurta situacija, kai didesnio skaidrumo siekis sukūrė tiesiogines grėsmes pagrindiniam viešųjų pirkimų tikslui – kuo racionaliau panaudoti turimas lėšas. Viešųjų pirkimų įstatymas reikalauja iš anksto išviešinti informaciją, jeigu įmanoma, apie ketinamą įsigyti prekių, paslaugų ar darbų kiekį ir apimtį, o Viešųjų pirkimų tarnyba rekomenduoja tokią apimtį išviešinti, numatant sumą¹⁰⁵. Mūsų vertinimu, tokia rekomendacija nėra pagrįsta racionalaus lėšų naudojimo požiūriu ir neatitinka teisinį reguliavimą aiškinančios teismų praktikos nuostatų¹⁰⁶. Pirkimui skiriamos lėšų sumos, kuri reiškia perkančiajai organizacijai priimtina kainą, išviešinimas gali neigiamai paveikti racionalų lėšų naudojimą. Manytume, pirkimams skiriamų lėšų išankstinis išviešinimas nėra pagrįsta, logiška priemonė, nėra proporcinga siekiamam viešumo tikslui, tam tikrais atvejais galinti atnešti daugiau žalos nei naudos.

3.3.3. *Techninių specifikacijų projektų skelbimas*

Penkioliktosios Vyriausybės darbo laikotarpiu, deklaruojant didesnio skaidrumo siekį, buvo atlikti techninių specifikacijų projektų viešinimo reguliavimo pakeitimai. Visų pirma buvo nustatytas reikalavimas iš anksto skelbti didelės apimties ir svarbos pirkimų techninių specifikacijų projektus¹⁰⁷. Praėjus daugiau nei metams, buvo nuspręsta šį reikalavimą griežtinti – atliktais įstatymo pakeitimais perkančiosios organizacijos buvo įpareigosios iš anksto skelbti visų viešųjų pirkimų (išskyrus mažos vertės pirkimus) techninių specifikacijų projektus¹⁰⁸. Pažymėtina, kad tokios priemonės 2004/17/EB ir 2004/18/EB direktyvos nenustato. Taigi jos atsirado išimtinai kaip Lietuvos viešosios valdžios sprendimas, priimtas nesant jokio išorinio spaudimo. Tokia priemonė sukuria papildomą našą perkančiajai organizacijai, gerokai ilgina pirkimo procedūras, o jos naudingumas pirkimų skaidrinimui, efektyvumas, racionalumas kelia nemažai abejonių. Be kita ko, pažymėtina, kad Šešioliktosios Vyriausybės 2012 metų ataskaitoje jau iškeliama abejonė dėl techninių specifikacijų projektų skelbimo tikslingumo ir efektyvumo – užsimenama, kad paprastai dalyviai nesinaudoja šia galimybe, tačiau tai ilgina viešųjų

¹⁰⁴ Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo 2, 4, 6, 8, 9, 10, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 27, 33, 37, 38, 40, 41, 56, 57, 71, 73, 81, 82, 83, 85, 86, 91, 92, 94, 95¹, 97 straipsnių, V skyriaus pavadinimo, 1, 2, 4 priedėlių ir priedo pakeitimo ir papildymo įstatymas.

¹⁰⁵ Žr.: Viešųjų pirkimų tarnybos direktoriaus 2012 m. rugsėjo 25 d. įsakymą Nr. IS-211 „Dėl Viešųjų pirkimų tarnybos direktoriaus 2009 m. gegužės 15 d. įsakymo Nr. IS-49 „Dėl informacijos apie planuojamus vykdyti viešuosius pirkimus skelbimo centrinėje viešųjų pirkimų informacinėje sistemoje tvarkos aprašo patvirtinimo“ pakeitimo“. *Valstybės žinios*, 2012, nr. 113-5771.

¹⁰⁶ Lietuvos Aukščiausiasis Teismas yra pasisakęs, kad nors planuodama viešąjį pirkimą perkančioji organizacija iš anksto numato jam panaudoti skiriamą lėšų sumą, skaidrumo principo laikymasis *per se* nesuponuoja būtinybės perkančiajai organizacijai pirkimo dokumentuose atskleisti pirkimui skiriamą lėšų sumą. Siekiant racionalaus lėšų panaudojimo perkančiajai organizacijai viešuosius pirkimus reglamentuojančiu teisiniu reguliavimu turi būti sudaroma galimybė įsigyti prekes ar paslaugas kuo naudingesnėmis jai sąlygomis. Tai *inter alia* reiškia, kad perkančioji organizacija turi turėti tokias pačias sąlygas įsigyti prekes ar paslaugas rinkoje kaip ir kiekvienas kitas pirkėjas. Vienais atvejais pirkėjui priimtinos kainos atskleidimas gali būti naudingas, kitais atvejais gali paskatinti pardavėjus orientuotis į maksimalią galimą kainą ir tai reikštų neracionalų lėšų panaudojimą sumokant gal net didesnę nei rinkos kainą. Tiekėjas, dalyvaudamas viešajame pirkime su savo prekėmis ar paslaugomis, yra ir atitinkamos rinkos dalyvis, taigi, net ir nežinodamas, kokią kainą yra pasirengusi mokėti perkančioji organizacija, jis turi žinoti savo konkurencines galimybes varžytynėse su kitais atitinkamos rinkos dalyviais – su juo konkuruojančiais pirkime tiekėjais. Žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyrius. 2012 m. balandžio 11 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Akordas 1“ v. Vilniaus miesto savivaldybės administracija, UAB „Grinda“, Nr. 3K-3-158/2012, kat. 45.4, 69.

¹⁰⁷ Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo 2, 6, 7, 8, 10, 13, 15, 18, 22, 23, 24, 31, 32, 39, 41, 54, 58, 78, 85, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97 straipsnių, V skyriaus pavadinimo ir priedo pakeitimo ir papildymo, įstatymo papildymo 21¹, 94¹, 95¹, 95² straipsniais ir 98, 99, 100 straipsnių pripažinimo netekusiais galios įstatymas.

¹⁰⁸ Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo 7, 8, 10, 22, 24, 25, 56, 74 straipsnių pakeitimo ir papildymo ir įstatymo papildymo 8¹, 8² straipsniais įstatymas.

pirkimų procedūras. Vis dėlto po tokio pareiškimo Vyriausybė nesiėmė jokių priemonių tobulinti ar atsisakyti nurodyto teisinio reguliavimo. Atvirksčiai, didinant skaidrumo principo veikimo mastą, Šešioliktosios Vyriausybės veiklos laikotarpiu priimtame Viešųjų pirkimų įstatymo pakeitime nustatoma, kad gali būti skelbiami ir mažos vertės pirkimų techninių specifikacijų projektai¹⁰⁹. Todėl atsiranda pagrindas išvadai, kad viešojo valdžia vis dar nesuvokė šio reikalavimo neadekvatumo.

3.3.4. Konfidencialumas v. skaidrumas

Tiriamuoju laikotarpiu nustatant teisinį reguliavimą viešųjų pirkimų skaidrinimo srityje teko spręsti pakankamo viešumo užtikrinimo ir tiekėjų lūkesčių, kad konfidenciali jų verslo informacija bus apsaugota, koliziją.

Keturioliktajai Vyriausybei ištaisius 2004/17/EB ir 2004/18/EB direktyvų perkėlimo į nacionalinės teisės sistemą trūkumus konfidencialios informacijos apsaugos srityje¹¹⁰, Penkioliktoji Vyriausybė toliau tobulino teisinį reguliavimą didindama viešumą. Įgyvendinant Europos Parlamento ir Tarybos 2007 m. gruodžio 11 d. direktyvos 2007/66/EB, iš dalies keičiančios Tarybos direktyvas 89/665/EEB ir 92/13/EEB dėl viešųjų sutarčių suteikimo peržiūros procedūrų veiksmingumo didinimo, reikalavimus, perkančiosioms organizacijoms nustatyta pareiga supažindinti viešojo pirkimo dalyvius jų reikalavimu su kitų tame pačiame viešajame pirkime dalyvaujančių dalyvių pasiūlymais, išskyrus konfidencialią informaciją¹¹¹. Šešioliktoji Vyriausybė dar kartą keitė teisinį reguliavimą viešumo didinimo linkme – įtvirtino nuostatą, kad bendra pasiūlymo kaina (išskyrus jos sudedamąsias dalis) jokiais būdais negali būti laikoma konfidencialia informacija¹¹². Taigi teisinis reguliavimas konfidencialios informacijos apsaugos srityje kito ir buvo plėtojamas ta linkme, kad būtų užtikrinta tik iš tiesų konfidencialios informacijos apsauga ir užkirstas kelias piktnaudžiauti, atsisakant viešinti tariamai konfidencialią informaciją.

Teisinio reguliavimo pokyčiais siekiami tikslai – informacijos neskelbimas tik išimtiniais atvejais – vertintini teigiamai. Vis dėlto atkreiptinas dėmesys, kad toks teisinis reguliavimas ir jo pagrindu išplėkota teismų praktika perkėlė neproporcingai didelę našta perkančiosioms organizacijoms, užtikrinant konfidencialios informacijos apsaugą ir įgyvendinant viešumo garantijas – kartu sudarant sąlygas tiekėjui reikšti pretenzijas perkančiajai organizacijai netgi tais atvejais, kai jis pats nesielgė apdairiai ir rūpestingai bei nepasirūpino savo konfidencialios informacijos apsauga. Pažymėtina, kad Viešųjų pirkimų įstatymo 6 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta pareiga tiekėjams rūpintis savo konfidencialios informacijos apsauga ir teikiant pasiūlymus nurodyti, kokia informacija yra konfidenciali. Tačiau Lietuvos Aukščiausiasis Teismas yra konstatavęs, kad tiekėjo įrašas apie informacijos konfidencialumą perkančiajai organizacijai neturi lemiamos įtakos ir kad ši dėl duomenų slaptumo turi spręsti pati, atsižvelgdama į tokios informacijos pobūdį, pvz., į kituose teisės aktuose įtvirtintą pareigą išviešinti tam tikrus duomenis, taip pat į Civilinio kodekso 1.116 straipsnio, apibrėžiančio komercinę (gamybinę) paslaptį, nuostatas¹¹³.

¹⁰⁹ Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo 2, 4, 6, 7, 8², 9, 10, 13, 18, 19, 22, 24, 28, 33, 35, 39, 40, 85, 86, 87, 90, 92 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymas.

¹¹⁰ Žr. Lietuvos Respublikos ūkio ministerija. 2008 m. balandžio 4 d. *Viešųjų pirkimų įstatymo 2, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 16, 17, 18, 19, 22, 23, 24, 27, 28, 30, 31, 33, 38, 39, 41, 51, 57, 58, 70, 72, 75, 79, 81, 93, 95, 98, 100 straipsnių, IV skyriaus, 2 priedėlio ir priedo pakeitimo ir papildymo įstatymo projekto aiškinamasis raštas Nr. XP-2972* [interaktyvus. Žiūrėta 2015 m. vasario 18 d.]. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=317339>.

¹¹¹ Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo 2, 6, 7, 8, 10, 13, 15, 18, 22, 23, 24, 31, 32, 39, 41, 54, 58, 78, 85, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97 straipsnių, V skyriaus pavadinimo ir priedo pakeitimo ir papildymo, įstatymo papildymo 21¹, 94¹, 95¹, 95² straipsniais ir 98, 99, 100 straipsnių pripažinimo netekusiais galios įstatymas.

¹¹² Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo 2, 4, 6, 7, 8², 9, 10, 13, 18, 19, 22, 24, 28, 33, 35, 39, 40, 85, 86, 87, 90, 92 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymas.

¹¹³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyrius. 2013 m. spalio 18 d. *nutartis civilinėje byloje UAB „Rūdupis“ v. Varėnos rajono savivaldybės administracija, Nr. 3K-3-495/2013, kat. 45.4; 69.*

Perkančiosios organizacijos veiksmai, susiję su konfidencialios informacijos atskleidimu ar įslaptinimu, skųstini teismui, kuris priima sprendimą, įvertinęs ūkio subjektų sąžiningos konkurencijos ir veiksmingos teisių gynybos pusiausvyrą¹¹⁴. Be to, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas yra nurodęs, kad perkančioji organizacija turi būti itin atidi ir kruopšti vertindama jai pateiktos informacijos pobūdį, pvz., vien kreipimasis į tiekėjus dėl informacijos pripažinimo konfidencialia ir atsakymų nagrinėjimas savaime neužtikrina pareigų tinkamo vykdymo, o tik parodo, kad procedūriniai veiksmai buvo atlikti¹¹⁵.

Taigi įstatymų leidėjo nurodymu, kurį dar labiau suintensyvino teismai, perkančioji organizacija yra įpareigojama veikti ypač atidžiai, kruopščiai ir kiekvienu atveju pati spręsti dėl jai pateiktos informacijos pripažinimo nevieša, kad, viena vertus, tinkamai vykdytų savo pareigą teikti informaciją apie viešuosius pirkimus, ir, kita vertus, neatskleistų konfidencialios tiekėjo informacijos ir nepaverstų viešųjų pirkimų konfidencialiais perkančiųjų organizacijų ir tiekėjų susitarimais. Neginčijama, kad tokie veiksmai padidina administracinę našta perkančiajai organizacijai, pailgina viešųjų pirkimų procedūrų trukmę. Be to, tam tikros informacijos pripažinimas / nepripažinimas konfidencialia reikalauja specialių žinių, kurių paprastai neturi perkančiosios organizacijos. Abejotina, ar tokia praktika (kurią iš dalies nulėmė teismų laikysena) yra adekvati ir protinga. Esant tokiam neapibrėžtumui, perkančioji organizacija sieks kuo mažiau rizikuoti, skelbdama informaciją, o tai, neabejotina, mažins viešųjų pirkimų skaidrumą. Todėl įstatymų leidėjas turėtų svarstyti galimybę šį klausimą spręsti aiškiau ir tiksliau.

3.4. Politinių partijų įsigijimų skaidrumas

Siekiant didesnio viešumo ir skaidrumo ir šia kryptimi keičiant teisinį reguliavimą, liko sritis, kurioje veikia išimtinis teisinis reguliavimas, nederantis su deklaruojamais tikslais – tai politinių partijų įsigijimų (pirkimų) reguliavimas. Penkioliktosios Vyriausybės veiklos laikotarpiu Viešųjų pirkimų įstatyme įtvirtinta pataisa, nustatanti, kad politinės partijos nėra perkančiosios organizacijos¹¹⁶. Taigi politinių partijų įsigijimų atžvilgiu nuspręsta apriboti skaidrumo principo įgyvendinimą, politinėms partijoms leista įsigyti prekių, paslaugų, darbų, nesilaikant viešųjų pirkimų procedūrų reikalavimų, ir leista nevykdyti kitų su perkančiosios organizacijos statusu susijusių įpareigojimų. Atsakingo valdymo požiūriu toks valdančiosios daugumos sprendimas vertintinas itin kritiškai – kuriant visoms perkančiosioms organizacijoms papildomus įpareigojimus, susijusius su didesnio skaidrumo užtikrinimu ir lėmusius papildomas žmogiškąsias ir finansines sąnaudas, savo (partijų) naudai daroma išimtis.

Tokias įstatymo pataisas vetavo Prezidentė, pateikdama pagrindžiančius argumentus, kad tokiu teisiniu reguliavimu sukuriamos prielaidos netaikyti viešųjų pirkimų reikalavimų ir toks reguliavimas neatitinka Europos Sąjungos teisės reikalavimų, nurodydama, kad objektyviai nepagrįstos privilegijos politinėms partijoms pažeidžia konstitucinį asmenų lygybės principą, kad teisinis reguliavimas yra ydingas antikorupcinio požiūriu, leidžia valstybės biudžeto lėšas naudoti nesivadovaujant skaidrumo, viešumo, tiekėjų nediskriminavimo ir efektyvaus viešųjų lėšų naudojimo principais¹¹⁷. Tačiau šiuo atveju susiklostė išskirtinė situacija – Prezidentės veto buvo atmestas, o Lietuvos Respublikos Seime priimtas įstatymas, kuriuo nustatytas nepagrįstas, nelogiškas, neracionalus, Europos Sąjungos teisės

¹¹⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyrius. 2013 m. spalio 18 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Rūdupis“ v. Varėnos rajono savivaldybės administracija <...>.

¹¹⁵ Ten pat.

¹¹⁶ Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo 4 straipsnio pakeitimo įstatymas. *Valstybės žinios*, 2012, nr. 39-1921.

¹¹⁷ Lietuvos Respublikos Prezidento 2012 m. kovo 23 d. dekretas Nr. 1K-1001 „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo priimto Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo 4 straipsnio pakeitimo įstatymo grąžinimo Lietuvos Respublikos Seimui pakartotinai svarstyti“. *Valstybės žinios*, 2012, nr. 36-1782.

reikalavimų, įtvirtintų direktyvose, neatitinkantis teisinis reguliavimas, politinių partijų interesus laikantis prioritetiniais. Politinių partijų įsigijimų reguliavimo atveju buvo pademonstruotas išskirtinai ydingas pavyzdys, leidžiantis spręsti, kad galėjimas priimti sprendimus ir noras kurti „sau“ naudingą teisinį reguliavimą leidžia nesilaikyti netgi Europos Sąjungos teisės reikalavimų. Vėliau ši teisinio reguliavimo yda buvo taisoma. Teisinis reguliavimas patobulintas, įtvirtinant, kad tam tikrus kriterijus atitinkančios politinės partijos vis dėlto yra perkančiosios organizacijos. Taip pat įvertintas jų veiklos specifiškumas ir nustatyta, kad Viešųjų pirkimų įstatymo reikalavimai netaikomi, įsigyjant reklamos kampanijų, propagandinių filmų gamybos, propagandinių vaizdajuosčių gamybos paslaugas, skirtas politinei kampanijai¹¹⁸. Taigi, nors su išlygomis, vis dėlto buvo išplėstas skaidrumo, viešumo principo įgyvendinimas ir šioje specifinėje srityje.

Išvados

1. Skaidrumo principas – viena iš svarbiausių viešųjų pirkimų nuostatų, užtikrinanti, kad tiekėjams bus užtikrintos vienodos konkurencinės sąlygos ir galimybės išankstinei ir paskesnei patikrai, tiriant, ar viešųjų pirkimų procedūros buvo organizuotos tinkamai. Skaidrumo principo reikalavimo didinimas sukuria perkančiosioms organizacijoms papildomus apsunkinimus, laiko ir lėšų kaštus – skaidrumo principo reikalavimai tiesiogiai rungtis su perkančiųjų organizacijų siekiu viešuosius pirkimus vykdyti greitai, lanksčiai ir paprastai. Todėl, didinant skaidrumo reikalavimus, turi būti pasirenkamos proporcingos jų įgyvendinimo priemonės, siekiant nepažeisti kitų svarbių viešųjų pirkimų vertybių ir orientyrų.
2. Viešųjų pirkimų sritis tradiciškai laikoma viena iš labiausiai korumpuotų ūkio sričių. Skaidrumo principo įgyvendinimas iš dalies sukuria kliūtis korupcijai plisti. Tiriamuoju laikotarpiu daugiausia veikė Penkioliktoji Vyriausybė, įvykdžiusi daug reguliavimo pokyčių skaidrumo didinimo linkme, iš kurių svarbiausias – elektroninių pirkimų sistemos išvystymas. Tačiau Penkioliktosios Vyriausybės veiklos metu viešųjų pirkimų reguliavimas išsiskyrė ypatingu nestabilumu, dažna kaita ir kitomis teisėkūros ydomis. Turimi duomenys leidžia teigti, kad teisinio reguliavimo pokyčiai buvo vykdomi bandymų ir klaidų būdu, neatliekant teisinio reguliavimo pokyčių vertinimo analizės. Įvertinus tiriamuoju laikotarpiu padarytus reguliavimo pokyčius, galima teigti, kad viešoji valdžia neturi aiškios strategijos, kuria linkme turėtų būti plėtojami viešieji pirkimai. Chaotiška teisėkūra ir strategijos neturėjimas prieštarauja gero (atsakingo) valdymo principui.

LITERATŪRA

Norminiai teisės aktai

1. Europos Parlamento ir Tarybos 2004 m. kovo 31 d. direktyva 2004/17/EB dėl viešųjų pirkimų tvarkos vandens, energetikos, transporto ir pašto paslaugų sektoriuose koordinavimo. *Oficialusis leidinys*, L 134/114, 2004.

2. Europos Parlamento ir Tarybos 2004 m. kovo 31 d. direktyva 2004/18/EB direktyva dėl darbų, prekių ir paslaugų viešojo pirkimo sutarčių sudarymo tvarkos koordinavimo. *Oficialusis leidinys*, L 134/114, 2004.

3. Europos Parlamento ir Tarybos 2014 m. vasario 26 d. direktyva 2014/24/ES dėl viešųjų pirkimų, kuria panaikinama direktyva 2004/18/EB. *Oficialusis leidinys*, L 94/65, 2014.

4. Europos Parlamento ir Tarybos 2014 m. vasario 26 d. direktyva 2014/25/ES dėl subjektų, vykdančių veiklą vandens, energetikos, transporto ir pašto paslaugų sektoriuose, vykdomų pirkimų, kuria panaikinama direktyva 2004/17/EB. *Oficialusis leidinys*, L 94/243, 2014.

5. Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo pakeitimo įstatymas. *Valstybės žinios*, 2006, nr. 4-102.

¹¹⁸ Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo 2, 4, 6, 7, 8², 9, 10, 13, 18, 19, 22, 24, 28, 33, 35, 39, 40, 85, 86, 87, 90, 92 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymas. *Valstybės žinios*, 2013, 80-3143.

6. Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo 2, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 16, 17, 18, 19, 22, 23, 24, 27, 28, 30, 31, 33, 38, 39, 41, 51, 57, 58, 70, 72, 75, 79, 81, 93, 95, 98, 100 straipsnių, IV skyriaus, 1 ir 2 priedėlių ir priedo pakeitimo ir papildymo įstatymas. *Valstybės žinios*, 2008, nr. 81-3179.
7. Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo 2, 4, 7, 8, 10, 11, 16, 18, 19, 22, 23, 24, 27, 28, 30, 33, 39, 40, 43, 45, 49, 57, 62, 74, 85, 86, 89, 92 straipsnių pakeitimo ir papildymo, įstatymo papildymo 15¹ straipsniu įstatymas. *Valstybės žinios*, 2009, nr. 93-3986.
8. Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo 2, 6, 7, 8, 10, 13, 15, 18, 22, 23, 24, 31, 32, 39, 41, 54, 58, 78, 85, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97 straipsnių, V skyriaus pavadinimo ir priedo pakeitimo ir papildymo, įstatymo papildymo 21¹, 94¹, 95¹, 95² straipsniais ir 98, 99, 100 straipsnių pripažinimo netekusiais galios įstatymas. *Valstybės žinios*, 2010, nr. 25-1174.
9. Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo 2, 4, 7, 8, 10, 11, 16, 18, 19, 22, 23, 24, 27, 28, 30, 33, 39, 40, 43, 45, 49, 57, 62, 74, 85, 86, 89, 92 straipsnių pakeitimo ir papildymo, įstatymo papildymo 15¹ straipsniu įstatymo 12 ir 32 straipsnių pakeitimo įstatymas. *Valstybės žinios*, 2010, nr. 25-1175.
10. Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo 2, 4, 7, 8, 10, 11, 16, 18, 19, 22, 23, 24, 27, 28, 30, 33, 39, 40, 43, 45, 49, 57, 62, 74, 85, 86, 89, 92 straipsnių pakeitimo ir papildymo, įstatymo papildymo 15¹ straipsniu įstatymo 12, 27, 32 straipsnių pakeitimo įstatymas. *Valstybės žinios*, 2010, nr. 158-8018.
11. Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo 2, 6, 7, 8, 10, 13, 15, 18, 22, 23, 24, 31, 32, 39, 41, 54, 58, 78, 85, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97 straipsnių, V skyriaus pavadinimo ir priedo pakeitimo ir papildymo, įstatymo papildymo 21¹, 94¹, 95¹, 95² straipsniais ir 98, 99, 100 straipsnių pripažinimo netekusiais galios įstatymo 11 ir 38 straipsnių pakeitimo įstatymas. *Valstybės žinios*, 2010, nr. 158-8019.
12. Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo 2, 4, 6, 8, 9, 10, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 27, 33, 37, 38, 40, 41, 56, 57, 71, 73, 81, 82, 83, 85, 86, 91, 92, 94, 95¹, 97 straipsnių, V skyriaus pavadinimo, 1, 2, 4 priedėlių ir priedo pakeitimo ir papildymo įstatymas. *Valstybės žinios*, 2011, nr. 2-36.
13. Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo 10, 33, 85, 92 ir 93 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymas. *Valstybės žinios*, 2011, nr. 85-4137.
14. Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo 7, 8, 10, 22, 24, 25, 56, 74 straipsnių pakeitimo ir papildymo ir įstatymo papildymo 8¹, 8² straipsniais įstatymas. *Valstybės žinios*, 2011, nr. 123-5813.
15. Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo 4 straipsnio pakeitimo įstatymas. *Valstybės žinios*, 2012, nr. 39-1921.
16. Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo 16, 18, 19, 85, 86, 90, 92 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymas. *Valstybės žinios*, 2012, nr. 82-4264.
17. Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo 15 straipsnio papildymo įstatymas. *Valstybės žinios*, 2013, nr. 11-510.
18. Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo 2, 4, 6, 7, 8², 9, 10, 13, 18, 19, 22, 24, 28, 33, 35, 39, 40, 85, 86, 87, 90, 92 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymas. *Valstybės žinios*, 2013, nr. 112-5575.
19. Keturioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2006–2008 metų programa, kuriai pritarta Lietuvos Respublikos Seimo 2006 m. liepos 18 d. nutarimu Nr. X-767. *Valstybės žinios*, 2006, nr. 80-3143.
20. Lietuvos Respublikos nacionalinė kovos su korupcija 2015–2025 metų programa, patvirtinta Lietuvos Respublikos Seimo 2015 m. kovo 10 d. nutarimu Nr. XII-1537. *Teisės aktų registras*, 2015, nr. 2015-03856.
21. Penkioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės veiklos programa, kuriai pritarta Lietuvos Respublikos Seimo 2008 m. gruodžio 9 d. nutarimu Nr. XI-52. *Valstybės žinios*, 2008, nr. 146-5870.
22. Šešioliktosios Vyriausybės 2012–2016 metų programa, kuriai pritarta Lietuvos Respublikos Seimo 2012 m. gruodžio 13 d. nutarimu Nr. XII-51. *Valstybės žinios*, 2012, nr. 149-7630.
23. Lietuvos Respublikos Prezidento 2011 m. vasario 3 d. dekretas Nr. 1K-600 „Dėl Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo 7, 8, 10 straipsnių pakeitimo, 56 straipsnio papildymo ir įstatymo papildymo 8¹ ir 8² straipsniais įstatymo ir Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso 171³, 247⁷ ir 259¹ straipsnių pakeitimo įstatymo projektų pateikimo svarstyti Lietuvos Respublikos Seimui“. *Valstybės žinios*, 2011, nr. 15-648.
24. Lietuvos Respublikos Prezidento 2012 m. kovo 23 d. dekretas Nr. 1K-1001 „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo priimto Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo 4 straipsnio pakeitimo įstatymo grąžinimo Lietuvos Respublikos Seimui pakartotinai svarstyti“. *Valstybės žinios*, 2012, nr. 36-1782.

25. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. sausio 19 d. nutarimas Nr. 50 „Dėl centralizuotų viešųjų pirkimų vykdymo“. *Valstybės žinios*, 2007, nr. 9-357.
26. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008 m. rugsėjo 3 d. nutarimas Nr. 853 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. sausio 19 d. nutarimo Nr. 50 „Dėl centralizuotų viešųjų pirkimų vykdymo“ pakeitimo“. *Valstybės žinios*, 2008, nr. 104-3996.
27. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. kovo 18 d. nutarimas Nr. 196 „Dėl viešųjų pirkimų vykdymo naudojantis centrinės viešųjų pirkimų informacinės sistemos priemonėmis“. *Valstybės žinios*, 2009, nr. 34-1291.
28. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. balandžio 1 d. nutarimas Nr. 247 „Dėl reikalavimų skelbti papildoma informaciją apie viešųjų pirkimų vykdymą nustatymo“. *Valstybės žinios*, 2009, nr. Nr. 41-1566.
29. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. spalio 14 d. nutarimas Nr. 1333 „Dėl viešųjų pirkimų vykdymo naudojantis centrinės perkančiosios organizacijos elektroniniu katalogu“. *Valstybės žinios*, 2009, nr. 127-5497.
30. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2010 m. kovo 24 d. nutarimas Nr. 330 „Dėl ministrams pavedamų valdymo sričių“. *Valstybės žinios*, 2010, nr. 38-1784.
31. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012 m. spalio 31 d. nutarimas Nr. 1306 „Dėl viešosios įstaigos CPO LT įsteigimo ir valstybės turto investavimo“. *Valstybės žinios*, 2012, nr. 128-6419.
32. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012–2016 metų programos įgyvendinimo prioritetinės priemonės, patvirtintos Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2013 m. kovo 13 d. nutarimu Nr. 228. *Valstybės žinios*, 2013, nr. 29-1406.
33. Lietuvos viešųjų pirkimų sistemos tobulinimo ir plėtros 2009–2013 metų plėtros strategija, patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. spalio 14 d. nutarimu Nr. 1332. *Valstybės žinios*, 2009, nr. 127-5496.
34. Lietuvos Respublikos ūkio ministerijos nuostatai, patvirtinti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. liepos 23 d. nutarimu Nr. 921. *Valstybės žinios*, 1998, nr. 67-1957; 2010, nr. 125-6400.
35. Viešųjų pirkimų tarnybos direktoriaus 2012 m. rugsėjo 25 d. įsakymas Nr. 1S-211 „Dėl Viešųjų pirkimų tarnybos direktoriaus 2009 m. gegužės 15 d. įsakymo Nr. 1S-49 „Dėl informacijos apie planuojamus vykdyti viešuosius pirkimus skelbimo centrinėje viešųjų pirkimų informacinėje sistemoje tvarkos aprašo patvirtinimo“ pakeitimo“. *Valstybės žinios*, 2012, nr. 113-5771.
36. Elektroninio aukciono taikymo Centrinės viešųjų pirkimų informacinės sistemos priemonėmis rekomendacijos, patvirtintos Viešųjų pirkimų tarnybos direktoriaus 2010 m. kovo 31 d. įsakymu Nr. 1S-46. *Valstybės žinios*, 2010, nr. 41-2022.

Specialioji literatūra

37. ARROWSMITH, S.; LINARELLI, J; WALLACE, D. Jr. *Regulating Public Procurement. National and International Perspectives*. Boston: Kluwer Law International, 2000.
38. AVIŽA, S.; RUMŠIENĖ, G.; SOLOVEIČIKAS, D. *Lietuvos viešųjų pirkimų sistemos tobulinimo ir plėtros strategija*: studija, 2007 m. [interaktyvus. Žiūrėta 2015 m. kovo 25 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.ukmin.lt/web/lt/viesuju_pirkimu_politika/vp_analizes_tyrimai_studijos>.
39. GINEITENĖ, Z.; ŠERPYTIS, K.; ŠAKALIS, V. Viešųjų pirkimų organizavimo ypatumai sveikatos apsaugos sistemoje. *Socialinių mokslų studijos*, 2012, nr. 4(4), p. 1487–1502.
40. MEDINA-ARNAIZ, T. Integrating Gender Equality in Public Procurement: Spanish Case. *Journal of Public Procurement*, Volume 10, Issue 4, Winter 2010, p. 541–563.
41. NICHOLAS, C. The use of electronic procurement as a way to achieve the goals of a procurement system [interaktyvus. Žiūrėta 2015 m. kovo 25 d.]. Prieiga per internetą: <<http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:4biICLEkXbYJ:siteresources.worldbank.org/INTECA/Resources/257896-1335553632562/UNCITRAL-READING-MAT-eGP-July-2010.doc+&cd=4&hl=lt&ct=clnk&gl=lt>>.
42. PWC; LONDON ECONOMICS and ECORYS. Public procurement in Europe. Cost and effectiveness: a study on procurement regulation, 2011 [interaktyvus. Žiūrėta 2015 m. kovo 25 d.]. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/internal_market/publicprocurement/docs/modernising_rules/cost-effectiveness_en.pdf>.
43. SOLOVEIČIKAS, D. Viešųjų pirkimų principai: jų taikymas remiantis Europos Teisingumo Teismo ir Lietuvos teismų praktika. *Justitia*, 2008, nr. 3(69).
44. SOLOVEIČIKAS, D. Viešųjų pirkimų teisės tikslai ir jų įgyvendinimas. *Teisė*, 2014, t. 91, p. 42–63.
45. SOLOVEIČIKAS, D.; ŠIMANSKIS, K. Viešojo pirkimo sutarties negaliojimas pagal Europos Sąjungos ir Lietuvos teisę. *Teisė*, 2012, t. 83, p. 98–117.

46. ŠERPYTIS, K. *Viešųjų pirkimų centralizavimo finansinės naudos valstybei vertinimas (Lietuvos atvejo tyrimas): daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, ekonomika (04S)*. Vilnius: Vilniaus universitetas, 2011.

47. ŠERPYTIS, K.; GINEITIENĖ, Z. Konkurencijos ir pirkimo apimties poveikis kainai viešųjų pirkimų konkursuose. *Socialinių mokslų studijos*, 2011, nr. 3(2), p. 473–485.

48. ŠERPYTIS, K.; VENGRAUSKAS, V.; GINEITIENĖ, Z. Model for the Evaluation of Financial Impact of Centralisation in Public Procurement. *Ekonomika. Mokslo darbai*, 2011, nr. 90 (3), p. 104–119.

49. THAI, K. V. Public Procurement Re-examined. *Journal of Public Procurement*, Volume 1, Issue 1, 2001, p. 9–50 [interaktyvus. Žiūrėta 2015 m. kovo 23 d.]. Prieiga per internetą: <<http://ippa.org/jopp/download/vol1/Thai.pdf>>.

Praktinė medžiaga

50. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2004 m. balandžio 29 d. sprendimas byloje Komisija prieš CAS Succhi di Frutta C-496/99 P, Rink. 2004, p. I-3801.

51. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2009 m. birželio 4 d. sprendimas Komisija prieš Graikiją C-250/07, Rink. 2009, I-4369.

52. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2009 m. spalio 15 d. sprendimas Komisija prieš Vokietiją C-275/08, Rink. 2009, p. I-00168

53. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2008 m. balandžio 8 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Observis“ v. Kauno miesto savivaldybė, Nr. 3K-3-222/2008, kat. 45.4.

54. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyrius. 2009 m. lapkričio 13 d. nutartis civilinėje byloje Vilniaus miesto apylinkės vyriausiasis prokuroras v. Vilniaus miesto savivaldybė, UAB „Vilniaus kapitalinė statyba“ ir UAB „Veikmė“, Nr. 3K-3-505/2009, kat. 45.4.

55. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyrius. 2010 m. balandžio 6 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Lemminkäinen Lietuva“ v. VĮ „Kauno aerouostas“, Nr. 3K-3-150/2010, kat. 45.4.

56. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyrius. 2012 m. balandžio 11 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Akoras 1“ v. Vilniaus miesto savivaldybės administracija, UAB „Grinda“, Nr. 3K-3-158/2012, kat. 45.4, 69.

57. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyrius. 2013 m. spalio 18 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Rūdupis“ v. Varėnos rajono savivaldybės administracija, Nr. 3K-3-495/2013, kat. 45.4; 69.

58. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyrius. 2012 m. balandžio 26 d. nutartis civilinėje byloje Advokatų profesinė bendrija „Č. ir partneriai“ v. Viešųjų pirkimų tarnyba, Kauno miesto savivaldybės administracija, Nr. 2A-1403/2012, kat. 45.4.

Kiti šaltiniai

59. Lietuvos Respublikos Prezidentė. 2014-01-29 pranešimas spaudai „Viešųjų pirkimų pažeidimų sumažėjo dvigubai“ [interaktyvus. Žiūrėta 2015 m. kovo 22 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.lrp.lt/lt/spaudos-centras/pranesimai-spaudai/viesuju-pirkimu-pazeidimu-sumazejo-dvigubai/18599>>.

60. Lietuvos Respublikos Seimo Ekonomikos komitetas. 2009 m. liepos 21 d. posėdžio protokolo Nr. 108-P-30 išrašas [interaktyvus. Žiūrėta 2015 m. kovo 7 d.]. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=349422>.

61. Lietuvos Respublikos Seimo Ekonomikos komitetas. 2010 m. gruodžio 9 d. išvada Nr. XIP-2626(3) „Dėl Viešųjų pirkimų įstatymo 2, 4, 7, 8, 10, 11, 16, 18, 19, 22, 23, 24, 27, 28, 30, 33, 39, 40, 43, 45, 49, 57, 62, 74, 85, 86, 89, 92 straipsnių pakeitimo ir papildymo, Įstatymo papildymo 15¹ straipsniu įstatymo 12, 27, 32 straipsnių pakeitimo įstatymo projekto Nr. XIP-2626“ [interaktyvus. Žiūrėta 2015 m. kovo 8 d.]. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=388297>.

62. Lietuvos Respublikos Seimo Ekonomikos komitetas. 2011 m. rugsėjo 28 d. posėdžio protokolo Nr. 108-P-35 išrašas Nr. XIP-2891(3) [interaktyvus. Žiūrėta 2015 m. kovo 8 d.]. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=407264>.

63. Lietuvos Respublikos ūkio ministerija. 2005 m. rugpjūčio 23 d. Viešųjų pirkimų įstatymo pakeitimo įstatymo projekto aiškinamasis raštas Nr. XP-733 [interaktyvus. Žiūrėta 2015 m. vasario 2 d.]. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=260888>.

64. Lietuvos Respublikos ūkio ministerija. 2008 m. balandžio 4 d. Viešųjų pirkimų įstatymo 2, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 16, 17, 18, 19, 22, 23, 24, 27, 28, 30, 31, 33, 38, 39, 41, 51, 57, 58, 70, 72, 75, 79, 81, 93, 95, 98, 100 straipsnių, IV sky-

riaus, 2 priedėlio ir priedo pakeitimo ir papildymo įstatymo projekto aiškinamasis raštas Nr. XP-2972 [interaktyvus. Žiūrėta 2015 m. vasario 18 d.]. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=317339>.

65. Lietuvos Respublikos ūkio ministerija. 2009 m. birželio 9 d. *Viešųjų pirkimų įstatymo 2, 4, 7, 8, 10, 11, 16, 18, 19, 22, 23, 24, 27, 28, 30, 33, 39, 43, 45, 49, 57, 62, 74, 85, 86, 89, 91, 92 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo projekto aiškinamasis raštas Nr. XIP-709* [interaktyvus. Žiūrėta 2015 m. kovo 7 d.]. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=345530>.

66. Lietuvos Respublikos ūkio ministerija. 2009 m. birželio 9 d. *Viešųjų pirkimų įstatymo 2, 4, 7, 8, 10, 11, 16, 18, 19, 22, 23, 24, 27, 28, 30, 33, 39, 43, 45, 49, 57, 62, 74, 85, 86, 89, 91, 92 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo projektas Nr. XIP-709* [interaktyvus. Žiūrėta 2015 m. kovo 7 d.]. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=345528>.

67. Lietuvos Respublikos ūkio ministerija. 2010 m. lapkričio 4 d. *Viešųjų pirkimų įstatymo 2, 4, 7, 8, 10, 11, 16, 18, 19, 22, 23, 24, 27, 28, 30, 33, 39, 40, 43, 45, 49, 57, 62, 74, 85, 86, 89, 92 straipsnių pakeitimo ir papildymo, Įstatymo papildymo 15¹ straipsniu įstatymo 12, 27, 32 straipsnių pakeitimo įstatymo projektas Nr. XIP-2626* [interaktyvus. Žiūrėta 2015 m. kovo 8 d.]. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=385044>.

68. Viešųjų pirkimų tarnyba. *Informacija apie 2009 m. viešuosius pirkimus* [interaktyvus. Žiūrėta 2015 m. vasario 5 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.vpt.lt/vpt/uploaded/2010/vp/Informacija.Apie.VP2009.pdf>>.

69. Viešųjų pirkimų tarnyba. *2010 metų veiklos ataskaita* [interaktyvus. Žiūrėta 2015 m. kovo 8 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.vpt.lt/vpt/uploaded/2011/vp/VP_Ataskaita_2011-04-19.pdf>.

70. Viešųjų pirkimų tarnyba. *2011 metų veiklos ataskaita* [interaktyvus. Žiūrėta 2015 m. vasario 6 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.vpt.lt/vpt/uploaded/2012/VP%20Ataskaita%202012.pdf>>.

71. Viešųjų pirkimų tarnyba. *Viešųjų pirkimų tarnybos 2012 metų veiklos ataskaita* [interaktyvus. Žiūrėta 2015 m. vasario 6 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.vpt.lt/vpt/uploaded/2012/vp/ATASKAITA%202012%20GALUTINE.pdf>>.

72. Viešųjų pirkimų tarnyba. *Viešųjų pirkimų tarnybos 2013 metų veiklos ataskaita* [interaktyvus. Žiūrėta 2015 m. vasario 6 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.vpt.lt/vpt/uploaded/2013/vp/VEIKLOS_ATASKAITA_FIN_2013.pdf>.

73. Viešųjų pirkimų tarnyba. *2012 metų elektroninių viešųjų pirkimų pažangos ataskaita* [interaktyvus. Žiūrėta 2015 m. sausio 22 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.vpt.lt/vpt/uploaded/2012/vp/Pazangos_araskaita_EPP2012_final.pdf>.

74. Viešųjų pirkimų tarnyba. *2013 metų elektroninių viešųjų pirkimų pažangos ataskaita* [interaktyvus. Žiūrėta 2015 m. sausio 22 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.vpt.lt/vpt/uploaded/2013/vp/Pazangos_araskaita_EPP2013.pdf>.

75. Viešųjų pirkimų tarnyba. *Perkančiosios organizacijos 2011 metais sėkmingai mokėsi elektroninių aukcionų taikymo viešuosiuose pirkimuose* [interaktyvus. Žiūrėta 2015 m. vasario 5 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.vpt.lt/rtmp8/dtd/index.php?nid=1221469375&lan=LT&module=news>>.

76. Viešųjų pirkimų tarnyba. *Elektroninių aukcionų taikymo Lietuvoje tyrimo ataskaita* [interaktyvus. Žiūrėta 2015 m. sausio 23 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.vpt.lt/vpt/uploaded/Kita/Elektroniniu_aukcionu_taikymo_Lietuvoje_tyrimo_ataskaita_2013-12-30.pdf>.

TRANSPARENCY IN PUBLIC PROCUREMENT AS THE PRINCIPLE BINDING ON THE LEGISLATURE

Giedrė Lastauskienė, Rimantė Rudauskienė

S u m m a r y

Public procurement is one of the most important spheres of activities, controlled by the state. The state directly affects the market by using the tool of public procurement and becoming a participant in the procurement of services (supplies, works). Public procurement, considering its scale, has achieved an important significance as the market regulation tool and has a considerable impact on the whole economy of the state.

Transparency and openness in public procurement – a priority goal of every government. Normally the principle of transparency imposes additional difficulties and administrative burden for contracting authorities. Moreover, in the face of economic-financial crisis any amendment of legal regulation, aggravating the status quo, generates additional economic tension between contracting authorities, suppliers and other entities. Therefore, all measures, assigned to the achievement of the goal of transparency, should be proportional and adequate.

Successful implementation of electronic procurement shall be regarded as a positive result of the activities of the Fifteenth Government – electronic procurement implies adequate transparency, openness as well as economy, rationality of public procurement procedures. However, considering harsh economic situation, incapability to implement procedures of electronic auction in practice, to renounce publication of certain information regarding public procurement in the supplement *Informaciniai pranešimai* to the official gazette *Valstybės žinios* in a timely manner, incapacity to solve the problem of acquisitions of political parties appropriately account for failures of this Government.

However, even bigger problems were created by systemic flaws of governmental activities. Under ruling of the Fifteenth Government legal regulation has become exceptionally unstable and chaotic. The chosen model of regulation is criticized as well: most changes in legal regulation, first of all, were adopted in a post-legislative form, making new regulation applicable solely to contracting authorities, subordinate or subject to the Government (at times – even without a proper evaluation that existing legal framework is not suitable for new post-legislative regulation), later on such regulation transforming into legislative regulation legally binding on all contracting authorities. Such flaws of law making and legislation caused a situation, where legal regulation became exclusively complicated, confused, contradictory and incomprehensible. It can obviously be stated that regulation of public procurement has been a process of attempts and correction of subsequent mistakes without a coherent and comprehensible strategy. Such a mess makes it difficult to ascertain which values were priorities for governments in the field of public procurement during the observed period.

Įteikta 2015 m. balandžio 2 d.

Priimta publikuoti 2015 m. birželio 16 d.